

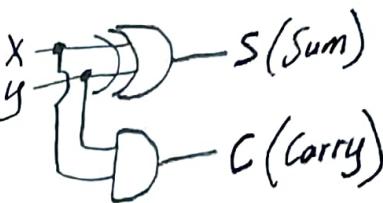
Bilgisayar Mimarisi

Half Adder (Yarım Toplayıcı)

x	y	C	S
00	00	0	$C = xy$
01	01	0	$S = x'y + xy' = x \oplus y$
10	01	0	
11	10	1	

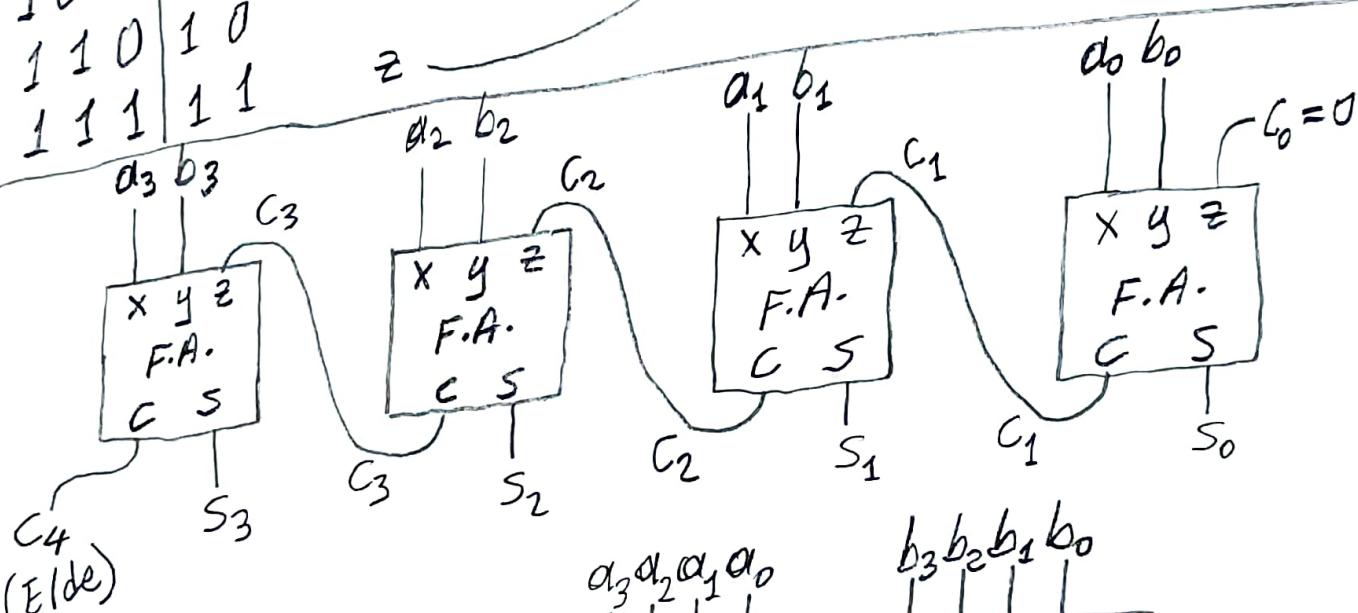
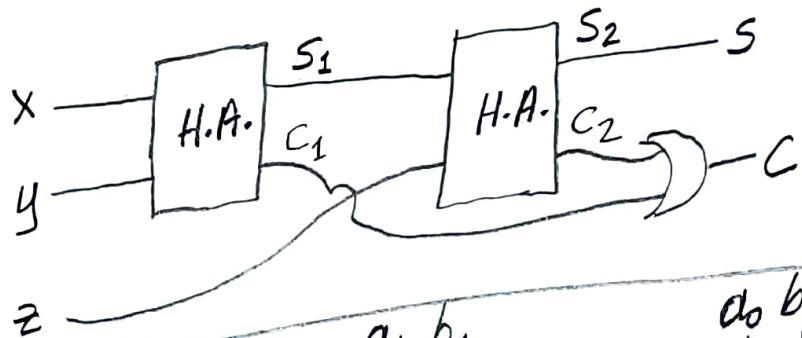
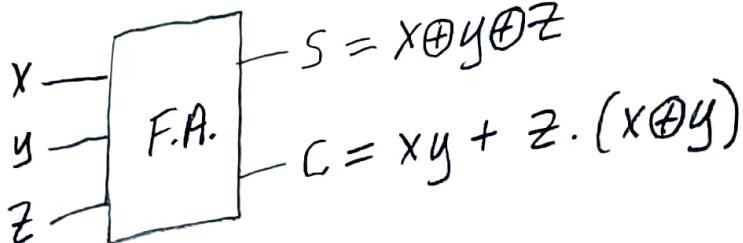
$$S = x'y + xy' = x \oplus y$$

$x+y \rightarrow$ Toplama İşlemi

Full Adder (Tüm Toplayıcı)

x	y	z	C	S
000	00		0	0
001	01		0	1
010	01		0	1
011	10		0	0
100	01		0	1
101	10		0	0
110	10		0	0
111	11		1	1

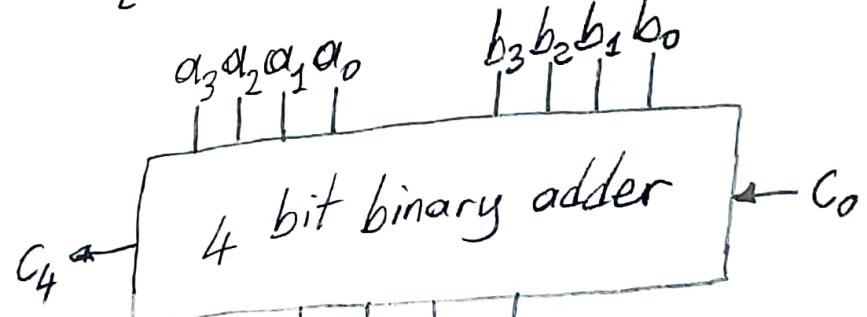

$$A = a_3 a_2 a_1 a_0$$

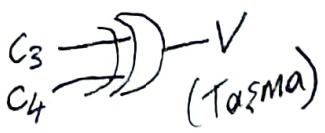
$$B = b_3 b_2 b_1 b_0$$

$$+ \quad \quad \quad$$

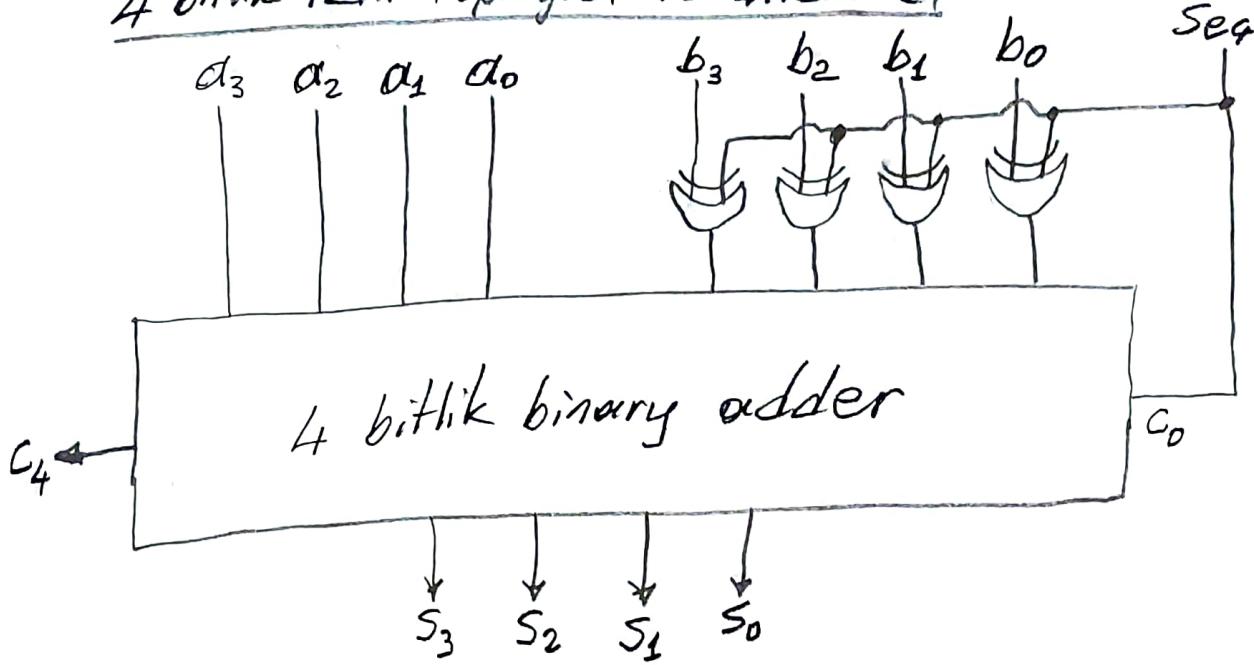
$$C_4 S_3 S_2 S_1 S_0$$

3 tanesi 4 bitlik ikili toplayıcı
peş peşe bağlanırsa 12 bitlik
ikili toplayıcı elde edilir.

4 bitlik ikili toplayıcı ve çıkartıcı

$Seg = 0$ ise

Exor kapıları
 B' yi annen geçirir.
 $C_0 = 0$ olur.

$$S = A + B$$

Toplaman işlemi
 C_4 elde biti

$Seg = 1$ ise

Exor kapıları B' 'nin birli tümleyenini
geçirir. $C_0 = 1$ olur.

$$S = A + \bar{B} + 1 = A - B$$

Çıkarma işlemleri
 C_4 bors biti

$S_3 S_2 S_1 S_0$

$$\begin{array}{r} 0 \\ 0 \\ 0 \\ 0 \end{array} \rightarrow 0$$

$$\begin{array}{r} 0 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \end{array} \rightarrow 7$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ 0 \\ 0 \\ 0 \end{array} \rightarrow -8$$

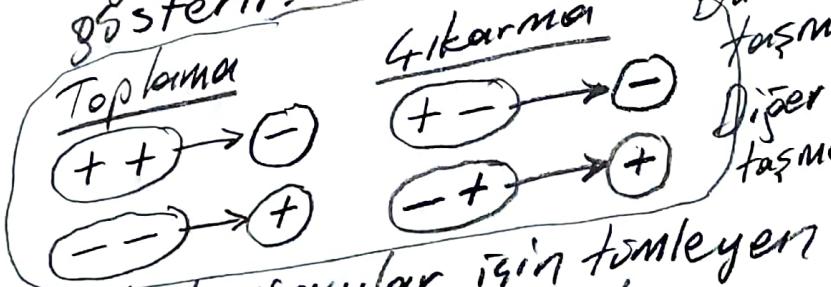
$$\begin{array}{r} 1 \\ 1 \\ 0 \\ 1 \end{array} \rightarrow -3$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \end{array} \rightarrow -1$$

İşaret biti

$C_3 \rightarrow \oplus$ $C_4 \rightarrow \oplus$ $\rightarrow V$ (Taşma)

Taşma: işaretli tam sayıların toplanmasından veya çıkartılmasından oluşur. Sonucun ayrılan bit ile ifade edilemeyeceğini gösterir.

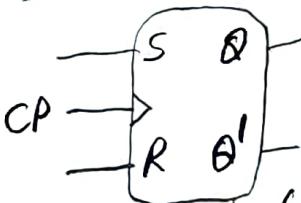
Bu durumlarda taşma olusur.
Diğer durumlarda taşma olusmaz

Bilgisayarda işaretli tam sayılar için tümleyen aritmetiği (ikili tümleyen) kullanılır.

$$\begin{array}{r} 1101 \\ (-3) \end{array} \xrightarrow{\text{2'lük t.}} \begin{array}{r} 0011 \\ (+3) \end{array} \xrightarrow{\text{2'lük t.}} \begin{array}{r} 1101 \\ (-3) \end{array}$$

Flip-Flop'lar

RS flip-flop

$$\begin{aligned} Q_{t+1} &= S + R' Q_t \\ SR &= 0 \text{ olmalı} \\ \text{Karakteristik} \\ \text{Denklem} \end{aligned}$$

Grafik Sembol

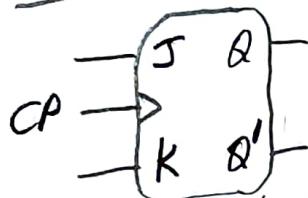
SR	Q_{t+1}
00	Q_t
01	0
10	1
11	Kullanılmaz

Karakteristik Tablo

$Q_t Q_{t+1}$	SR
00	0X
01	10
10	01
11	X0

Uyarım Tablosu

JK flip-flop

$$\begin{aligned} Q_{t+1} &= J Q_t' + K' Q_t \\ \text{Karakteristik} \\ \text{Denklem} \end{aligned}$$

Grafik Sembol

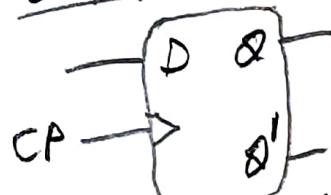
JK	Q_{t+1}
00	Q_t
01	0
10	1
11	Q_t'

Karakteristik Tablo

$Q_t Q_{t+1}$	JK
00	0X
01	1X
10	X1
11	X0

Uyarım Tablosu

D flip-flop

$$\begin{aligned} Q_{t+1} &= D \\ \text{Karakteristik} \\ \text{Denklem} \end{aligned}$$

Grafik Sembol

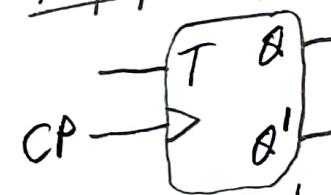
D	Q_{t+1}
0	0
1	1

Karakteristik Tablo

$Q_t Q_{t+1}$	D
00	0
01	1
10	0
11	1

Uyarım Tablosu

T flip-flop

$$\begin{aligned} Q_{t+1} &= T Q_t' + T' Q_t \\ \text{Karakteristik} \\ \text{Denklem} \end{aligned}$$

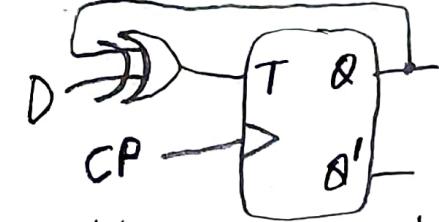
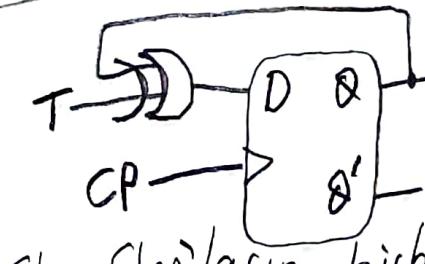
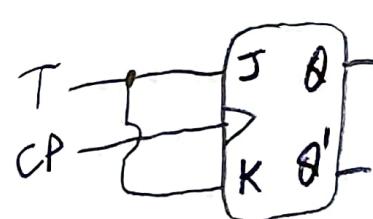
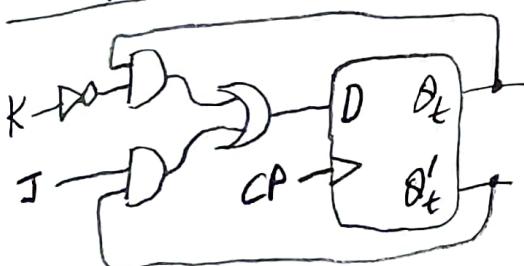
Grafik Sembol

T	Q_{t+1}
0	Q_t
1	Q_t'

Karakteristik Tablo

$Q_t Q_{t+1}$	T
00	0
01	1
10	1
11	0

Uyarım Tablosu

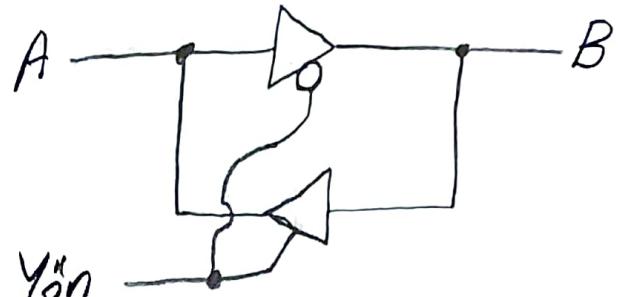
Flip-Flop'ların birbirine dönüştürülmesi

Üç Durumlu Eleman

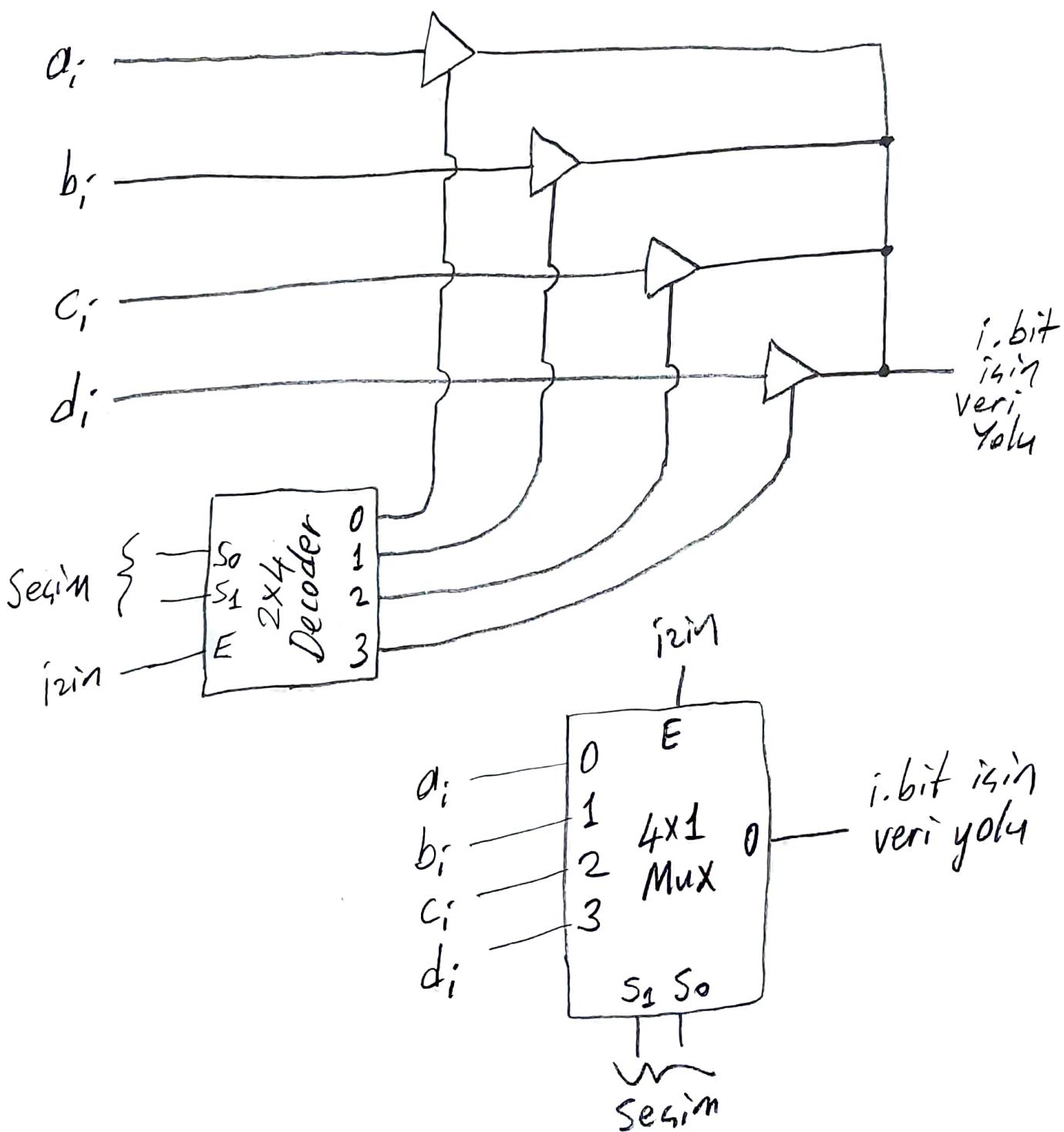
(4)

Kontrol	Gerekli
0	Yüksek Impedans
1	Giriş

$Yon = 0$ ise $B = A$ Sağda
 $Yon = 1$ ise $A = B$ Sola

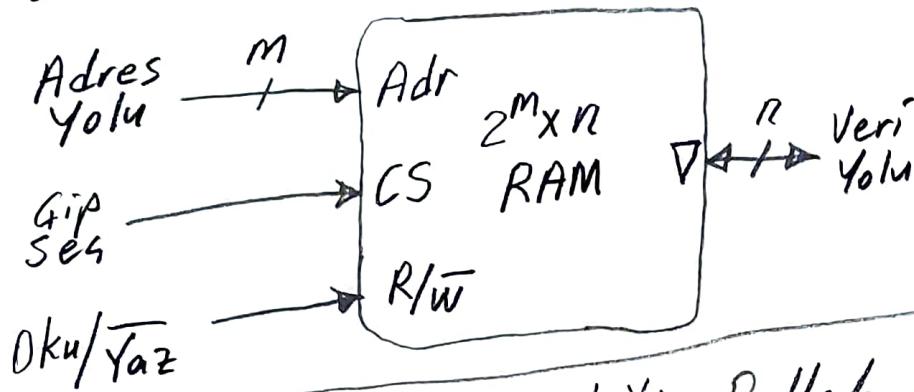

Rasgele Erişimli Bellek (RAM)

RAM - Random Access Memory

SRAM - Statik RAM

DRAM - Dinamik RAM

CS	R/W	İşlem
0	X	Ysk. Emp.
1	0	Yaz
1	1	Oku

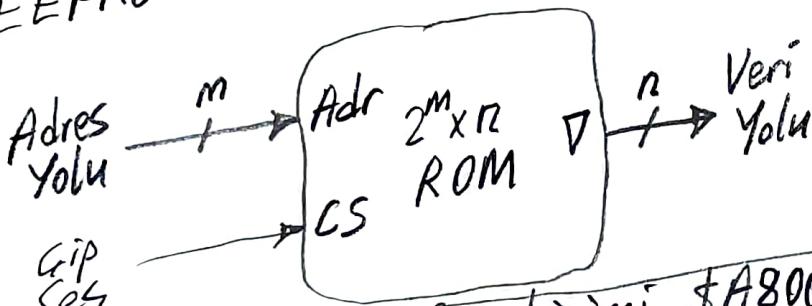
Sadece Okunabilir Bellek (ROM)

ROM - Read Only Memory

PROM - Programlanabilir ROM

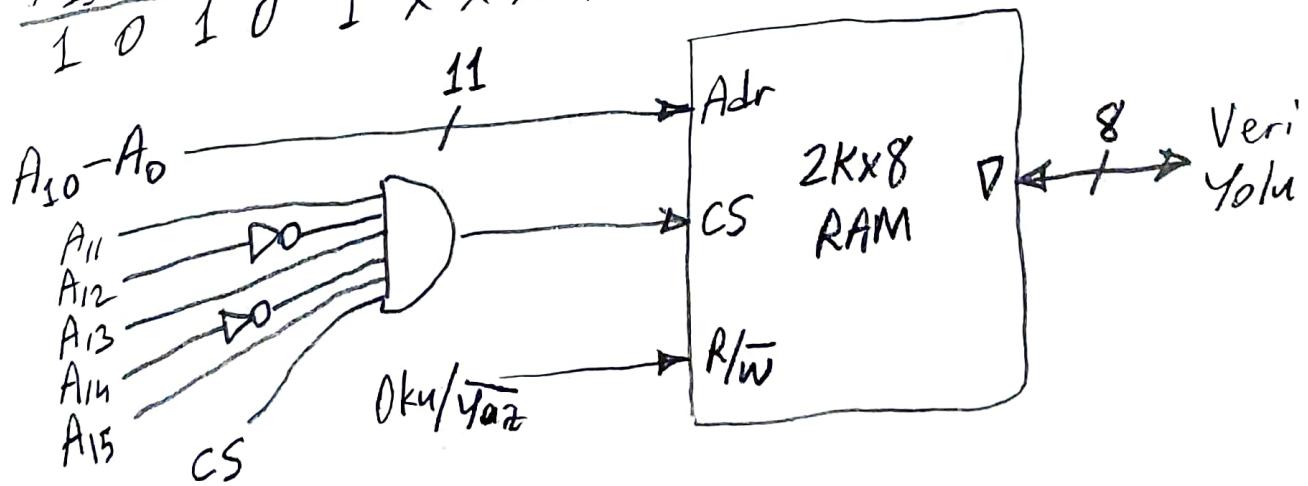
EPROM - Silinip Programlanabilir ROM

EEPROM - Elektriksel olarak Silinip Programlanabilir ROM

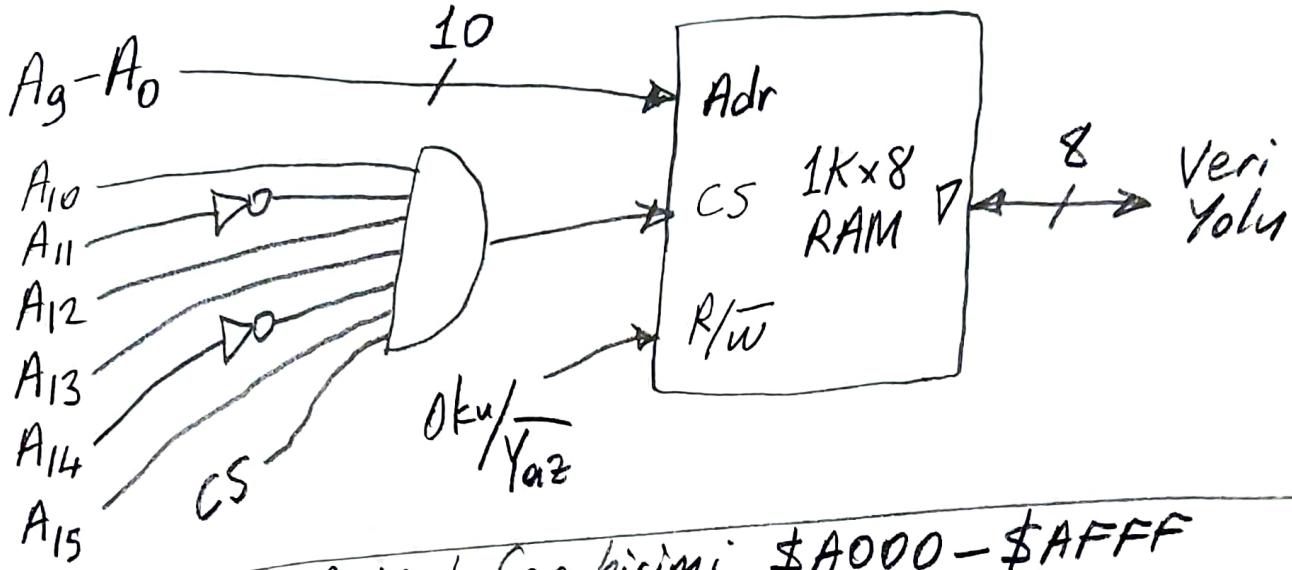
CS	İşlem
0	Yüksek Empedans
1	Oku

2Kx8 bitlik RAM hafıza birimi \$A800-\$AFFF adresleri arasında
bağlanıyor. Hafıza biriminin kapı bağlantılarıyla beraber tasarıla.
~~A₁₅ A₁₄ A₁₃ A₁₂ A₁₁ A₁₀ A₉ A₈ A₇ A₆ A₅ A₄ A₃ A₂ A₁ A₀~~

$1K \times 8$ bitlik RAM hafıza birimi $\$B400 - \$B7FF$ adresleri arasında bağlanıyor. Hafıza biriminin kapı bağlantıları ile beraber tasarılmıştır.

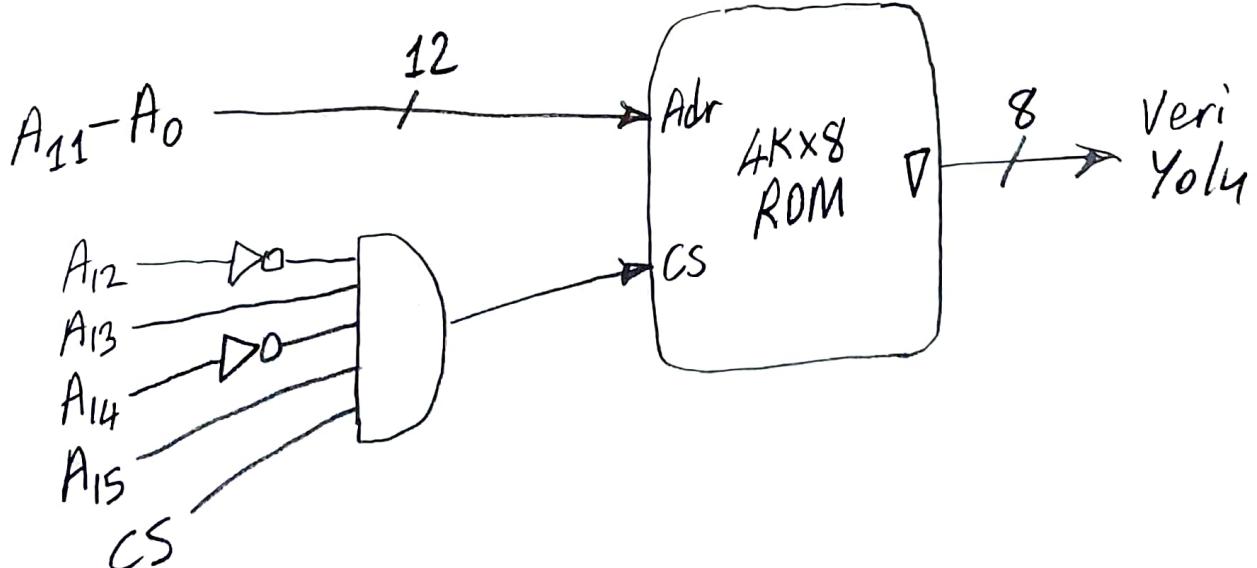
$A_{15} A_{14} A_{13} A_{12}$	$A_{11} A_{10} A_9 A_8$	$A_7 A_6 A_5 A_4$	$A_3 A_2 A_1 A_0$
1 0 1 1	0 1 X X	X X X X	X X X X

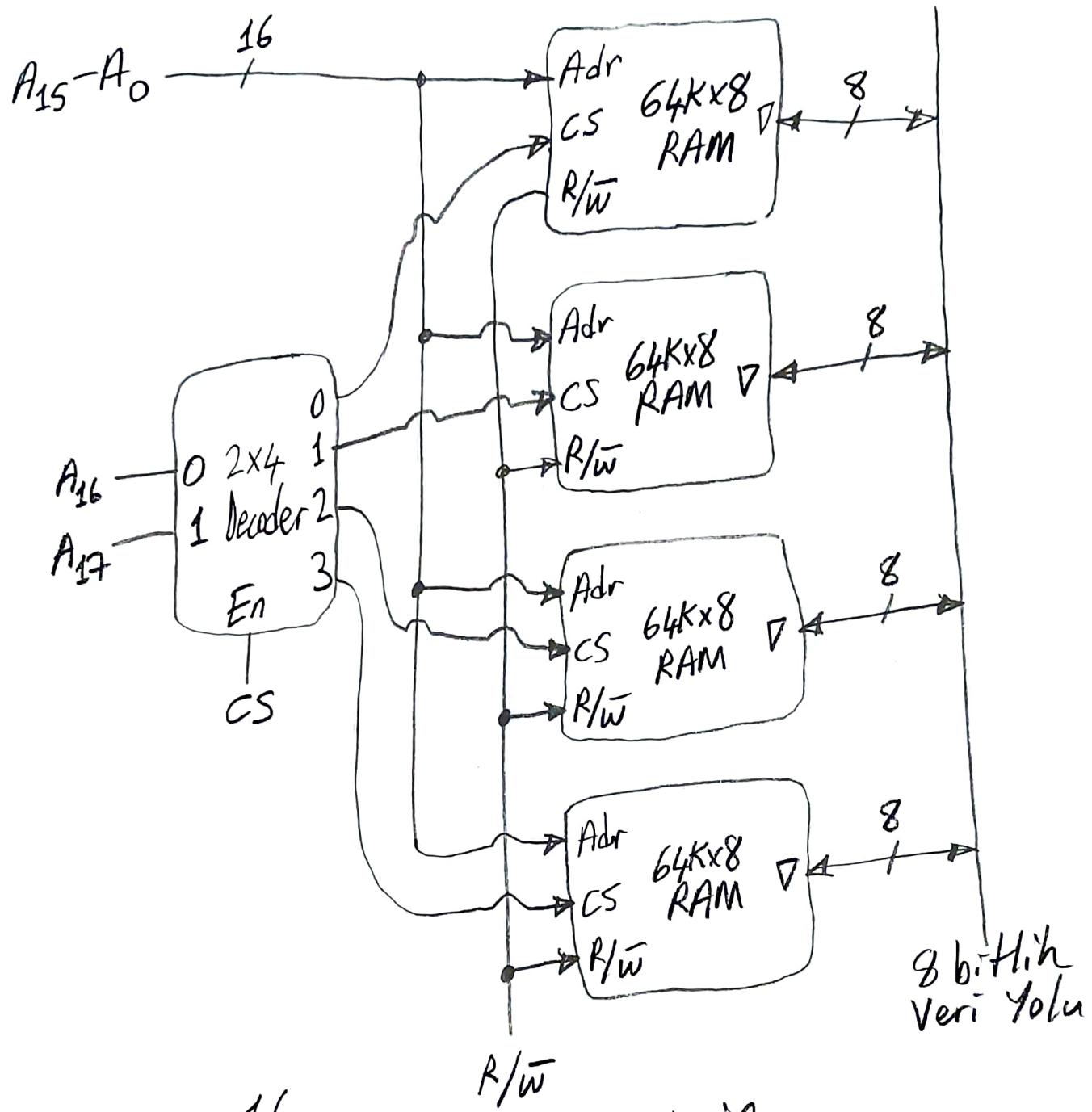
$4K \times 8$ bitlik ROM hafıza birimi $\$A000 - \$AFFF$ adresleri arasında bağlanıyor. Hafıza biriminin kapı bağlantıları ile beraber tasarılmıştır.

$A_{15} A_{14} A_{13} A_{12}$	$A_{11} A_{10} A_9 A_8$	$A_7 A_6 A_5 A_4$	$A_3 A_2 A_1 A_0$
1 0 1 0	X X X X	X X X X	X X X X

$4K = 4096 = 2^{12}$

4 tane $64K \times 8$ bitlik RAM, 1 tane 2×4 Decoder
kullanarak $256K \times 8$ bitlik RAM tasarla.

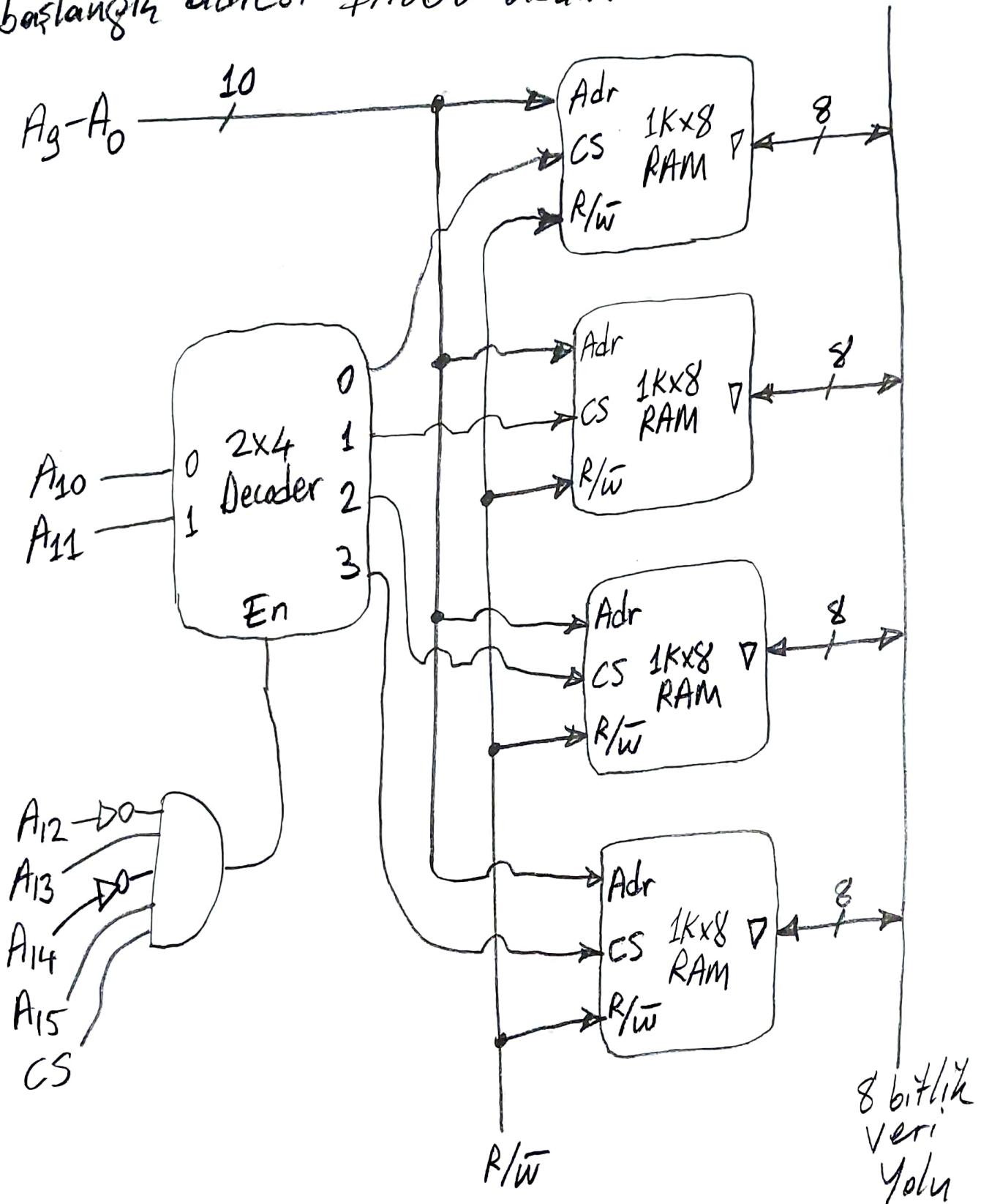

$$64K = 2^{16}$$

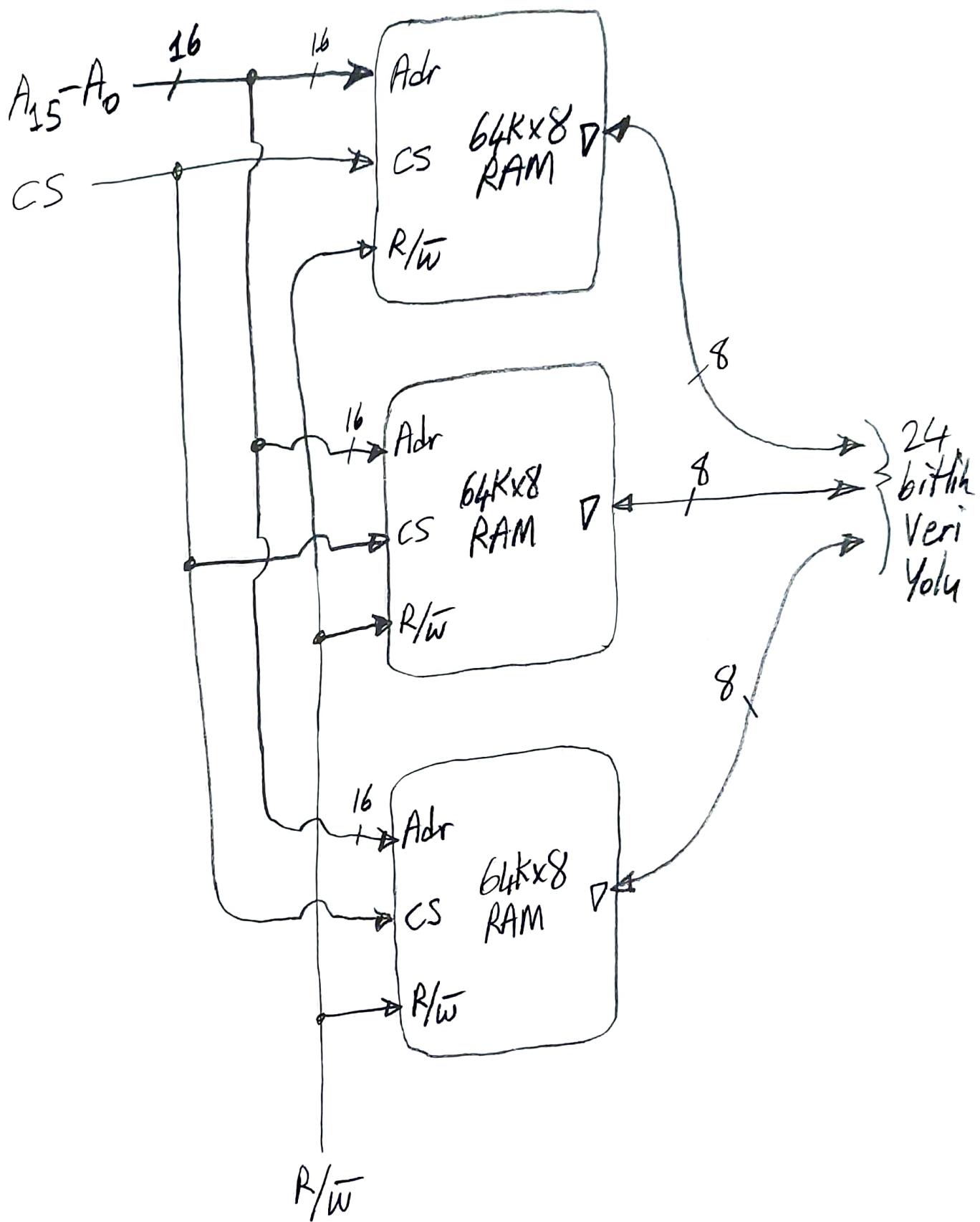
$$256K = 2^{18}$$

Decoder sıklıkları RAM'lerin
CS'lerine girecek.
Decoder'in Enable'i
ortak CS olacak.

4 tane $1K \times 8$ bitlik RAM, 1 tane 2×4 Decoder ve
 en az kapı elemanı kullanarak 1 tane $4K \times 8$ bitlik
 RAM yani hafıza birimi tasarıla. Hafıza biriminin
 başlangıç adresi $\$A000$ olsun. (8)

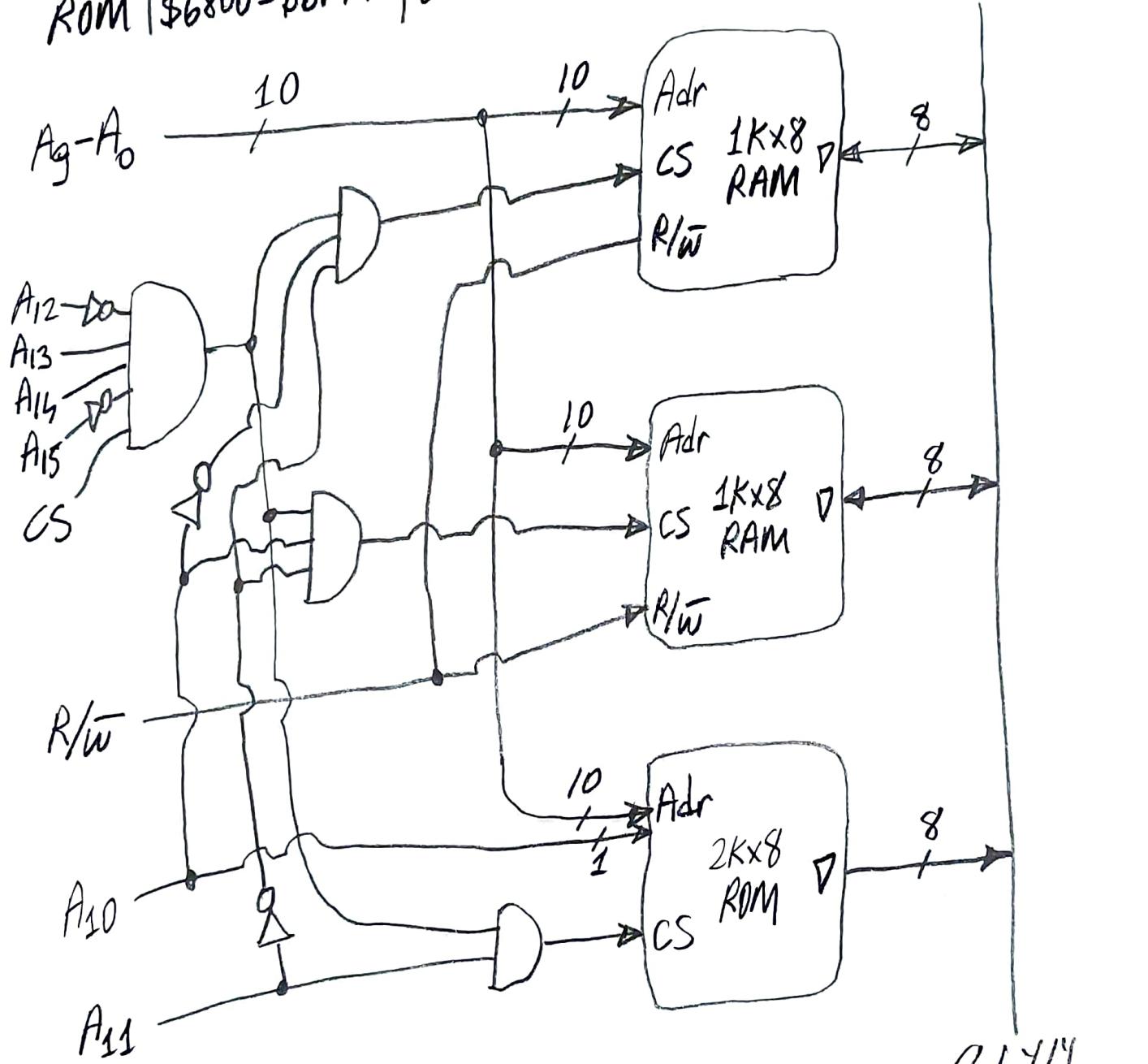

3 tane $64K \times 8$ bitlik RAM kullanarak
1 tane $64K \times 24$ bitlik RAM tasarıla.

16 bitlik adres yolu olan bir hafıza biriminin \$6000-\$6FFF adres bölgüsüne 2 tane 1Kx8 bitlik RAM, 1 tane 2Kx8 bitlik ROM bağlanıyor.

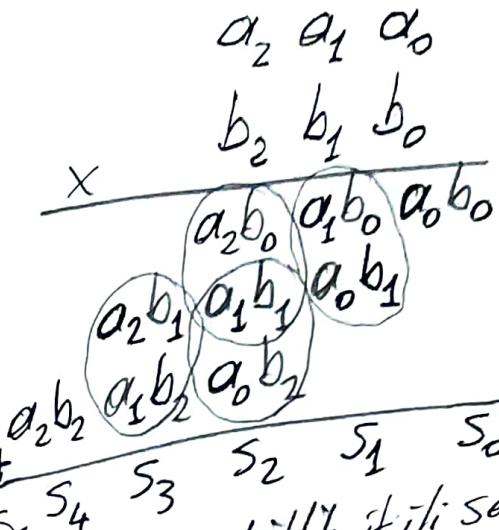
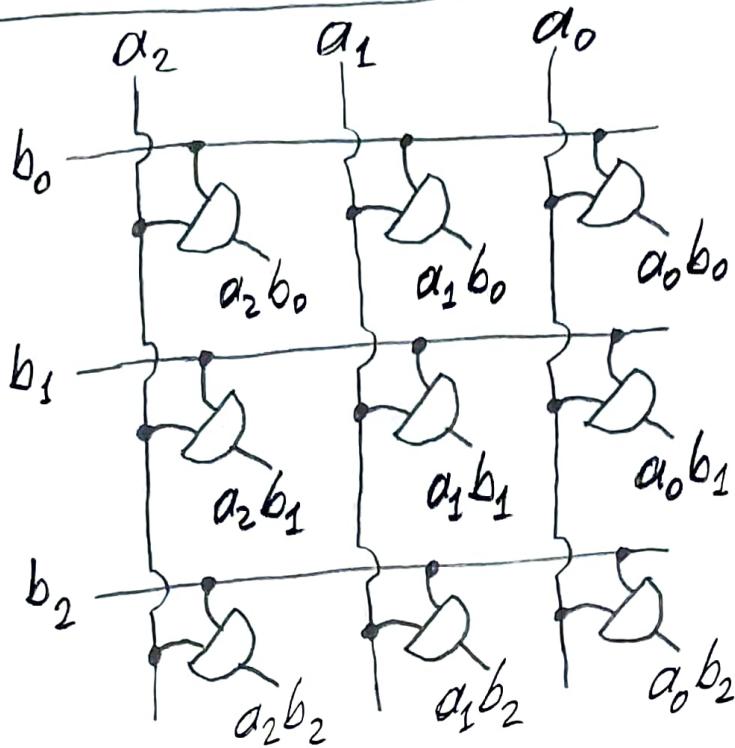
B.legen	Adres	A ₁₅ A ₁₄ A ₁₃ A ₁₂ A ₁₁ A ₁₀ A ₉ A ₈ A ₇ A ₆ A ₅ A ₄ A ₃ A ₂ A ₁ A ₀
RAM1	\$6000-\$63FF	0 1 1 0 0 0 X X XXX XXX
RAM2	\$6400-\$67FF	0 1 1 0 0 1 X X XXX XXX
ROM	\$6800-\$6FFF	0 1 1 0 1 X X X XXX XXX

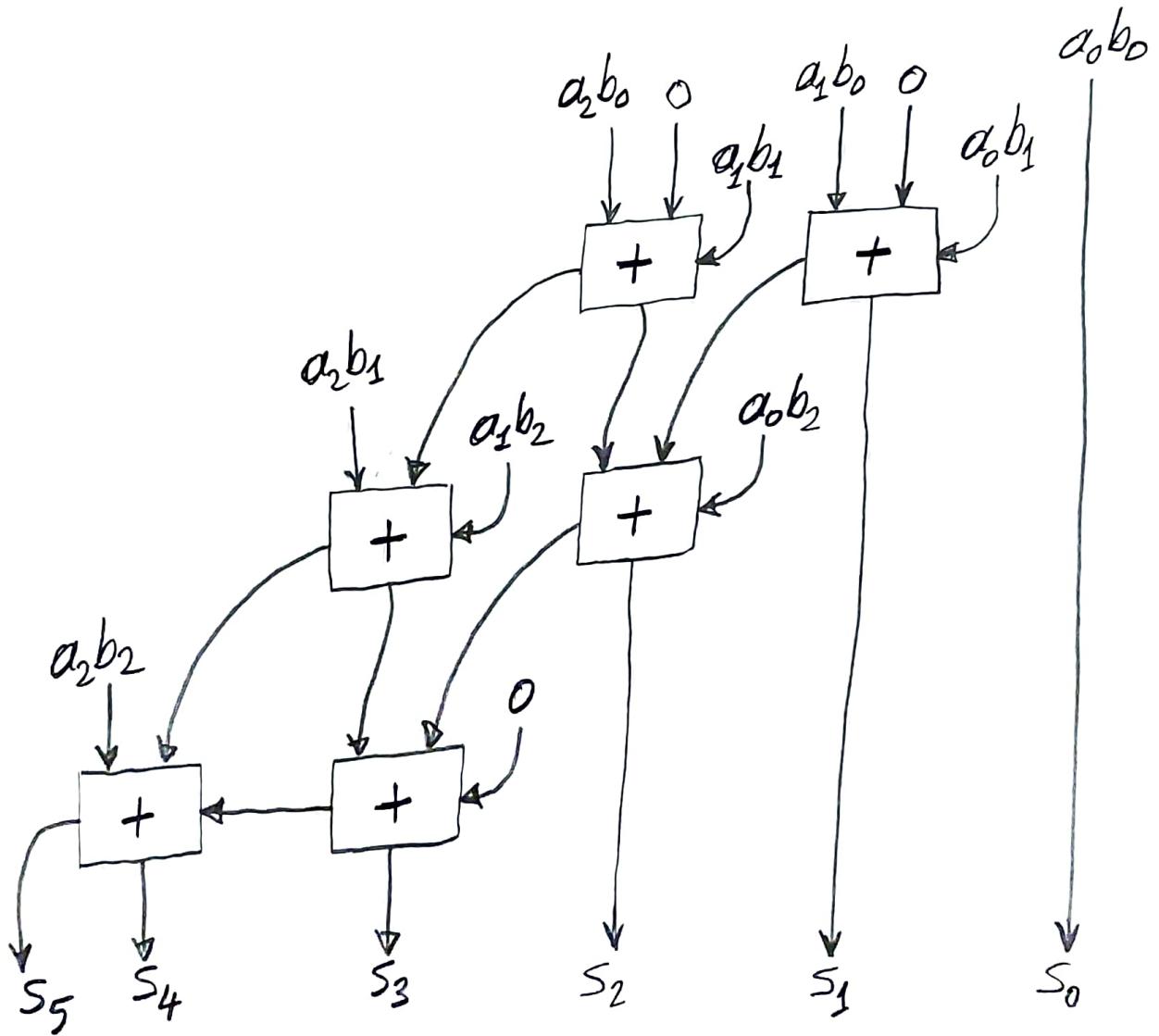
$$\begin{aligned} 1K &= 2^{10} \\ 2K &= 2^{11} \end{aligned}$$

8 bitlik
Veri
Yolu

İkili Tabanda Çarpma

2 tane 3 bitlik ikili sayı
çarpılınca en fazla 6 bitlik
ikili sayı elde edilir.
 $2^3 \times 2^3 = 2^6 = 64$
0 ile 63 arası

iki tane 4 bitlik ikili toplayıcı ve en sağ kapi elementini
 kullanarak 4×3 'lik ikili sarmaşık devresini gerçekleştirebiliriz.
 $A = a_3 a_2 a_1 a_0$ yani 4 bit, $B = b_3 b_2 b_1$ yani 3 bit olsun.

Sarmaşık sonucu
 en fazla $4+3=7$
 bit olur.

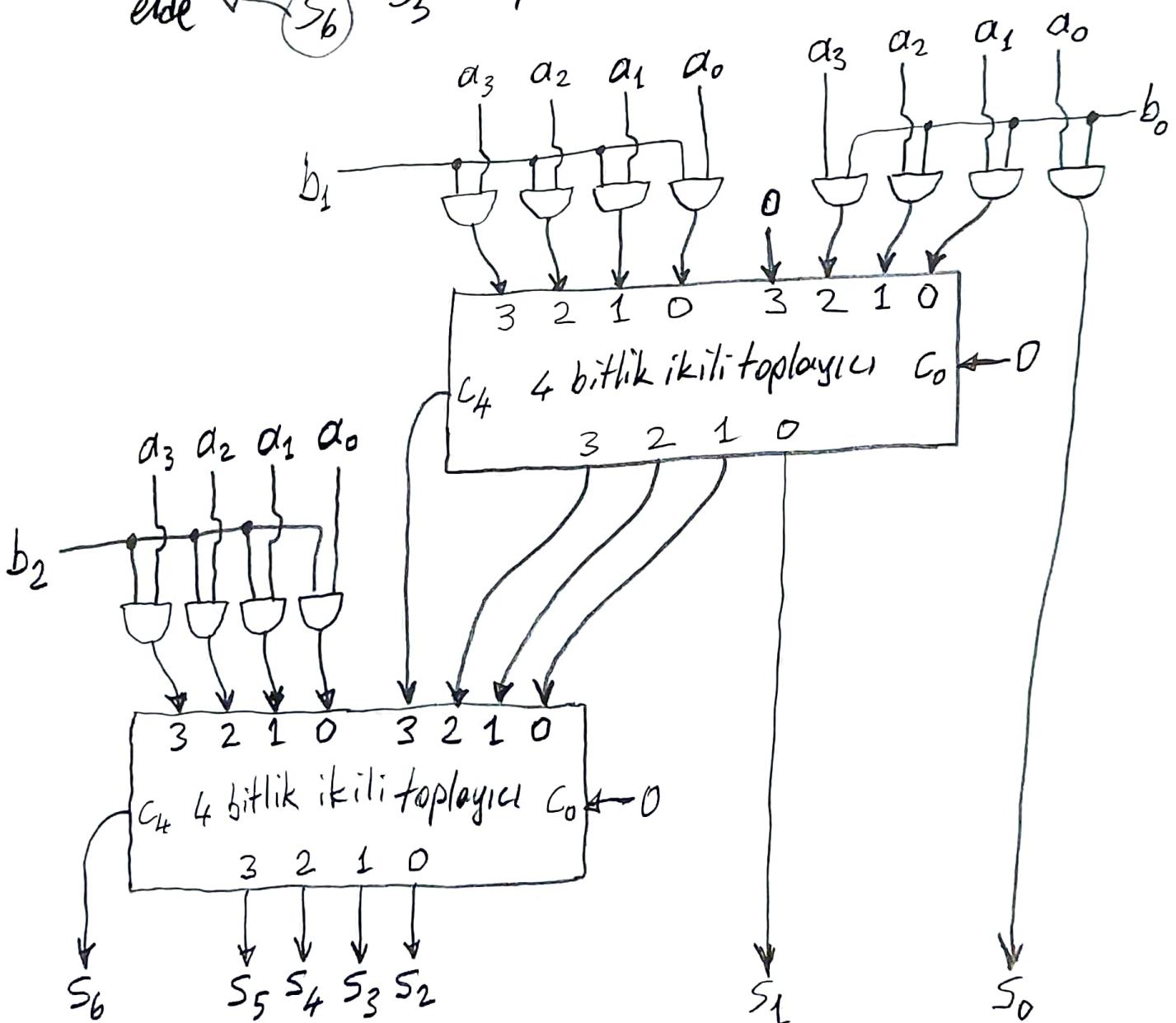
$$\begin{array}{r}
 A = \begin{matrix} a_3 & a_2 & a_1 & a_0 \end{matrix} \\
 B = \begin{matrix} b_2 & b_1 & b_0 \end{matrix} \\
 \hline
 \end{array}$$

$\times$

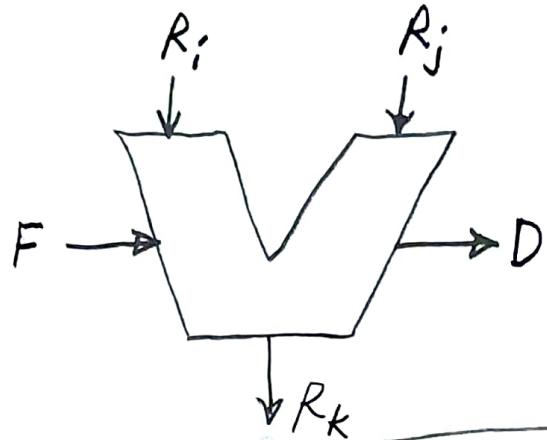
$a_3 b_0$	$a_2 b_0$	$a_1 b_0$	$a_0 b_0$	$a_3 b_1$	$a_2 b_1$	$a_1 b_1$	$a_0 b_1$	$a_3 b_2$
$a_3 b_1$	$a_2 b_1$	$a_1 b_1$	$a_0 b_1$	$a_3 b_2$	$a_2 b_2$	$a_1 b_2$	$a_0 b_2$	$a_3 b_3$

$\overset{+}{\hline}$

$S_6 \quad S_5 \quad S_4 \quad S_3 \quad S_2 \quad S_1 \quad S_0$

Aritmetik Mantık Birimi (ALU - Arithmetic Logic Unit) 13

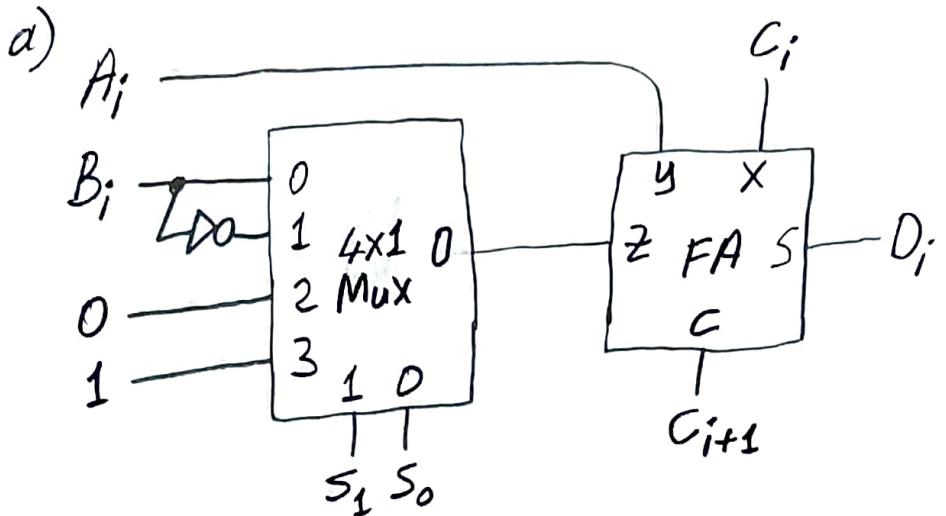

R_i ve R_j herhangi iki yazacan gelen girdiler, R_k herhangi bir yazaca giden sıktılar, F denetim biriminden (Control Unit) gelen girdiler, D ise durum bildiren sıktılar.

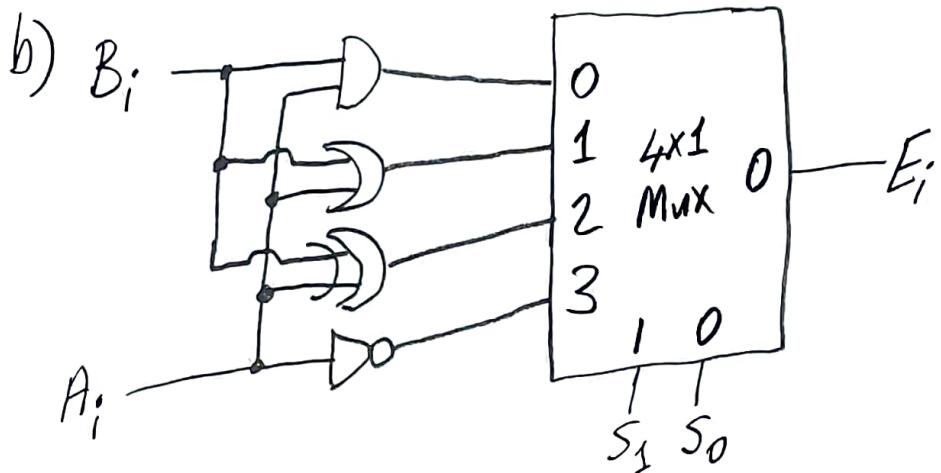
$S_3\ S_2\ S_1\ S_0\ C_i$	İşlem
0 0 0 0 0	$F \leftarrow A + B$
0 0 0 0 1	$F \leftarrow A + B + 1$
0 0 0 1 0	$F \leftarrow A + \bar{B}$
0 0 0 1 1	$F \leftarrow A + \bar{B} + 1$
0 0 1 0 0	$F \leftarrow A$
0 0 1 0 1	$F \leftarrow A + 1$
0 0 1 1 0	$F \leftarrow A - 1$
0 0 1 1 1	$F \leftarrow A$
0 1 0 0 X	$F \leftarrow A \wedge B$
0 1 0 1 X	$F \leftarrow A \vee B$
0 1 1 0 X	$F \leftarrow A \oplus B$
0 1 1 1 X	$F \leftarrow \bar{A}$
1 0 X X X	$F \leftarrow \text{Shr } A$
1 1 X X X	$F \leftarrow \text{Shl } A$

Fonksiyon tablosu
yanda verilen
Aritmetik Mantık
Birimini (ALU)
devresinin bir bitlik
kismini aşağıdaki
aşamaları dikkate
alarak tasarlayınız.

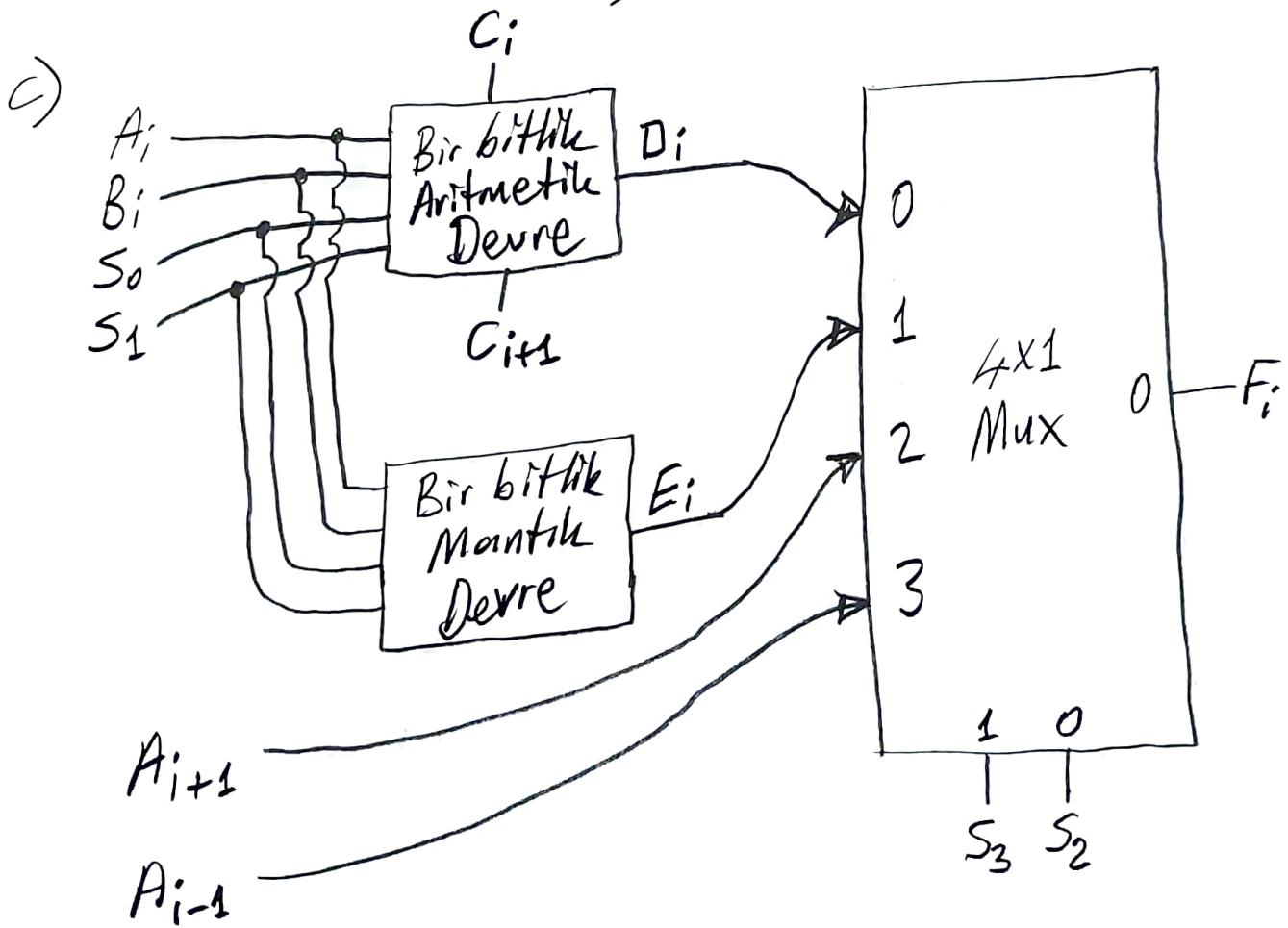
- Bir bitlik aritmetik devre aşaması
- Bir bitlik mantık devre aşaması
- Bir bitlik ALU aşaması

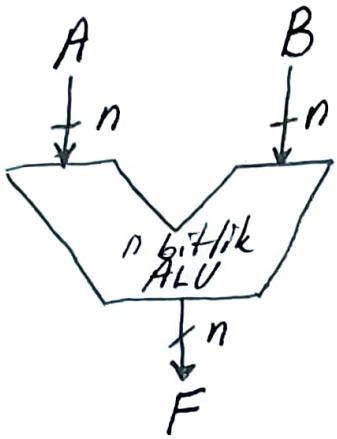

Bir bitlik
aritmetik
devre
organizasyonu

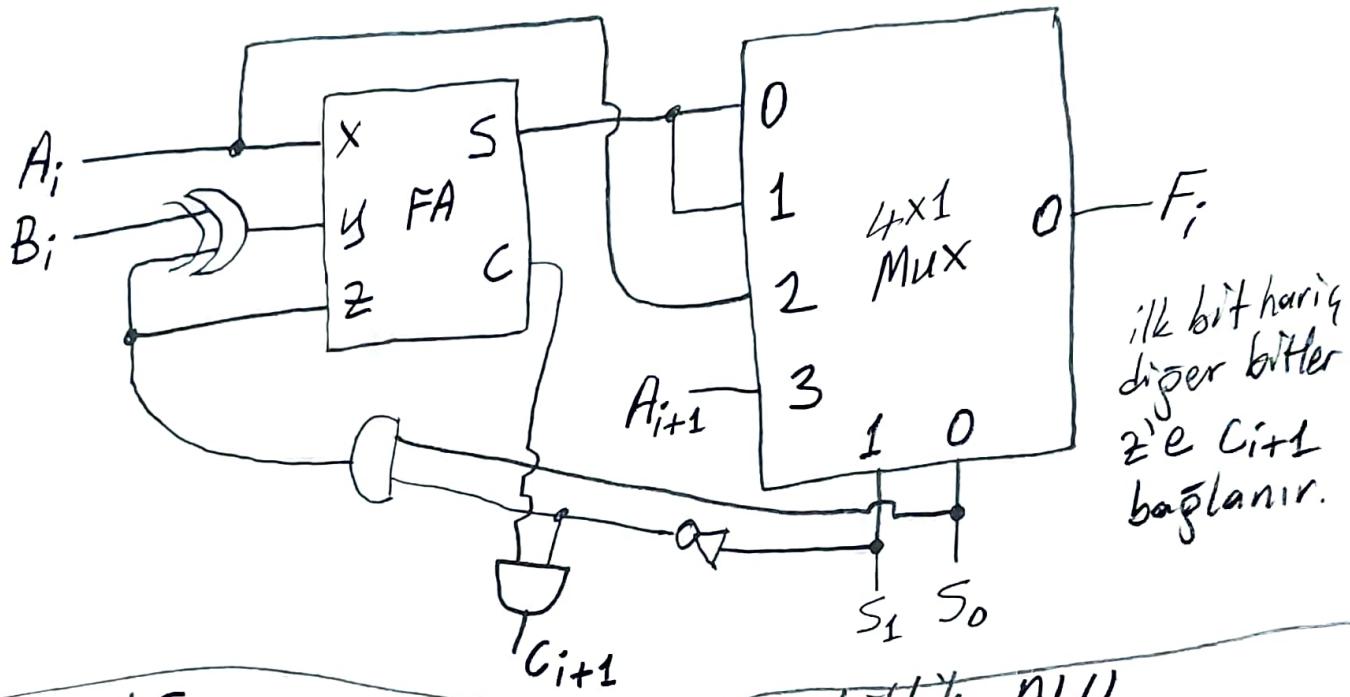
Bir bitlik
mantik
devre
organizasyonu

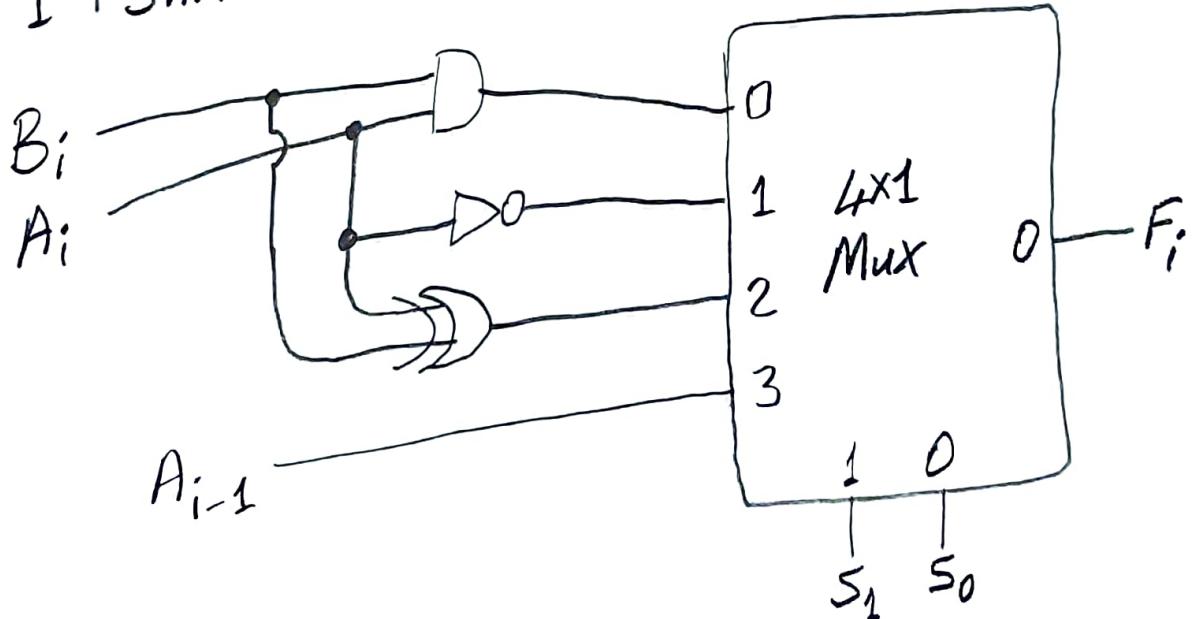
$S_1\ S_0$	F
00	$A+B$
01	$A-B$
10	A
11	ShrlA

Yanda verilen n bitlik ALU devresinin bir bitlik kısmını 4×1 Mux, FA ve en az kapı elemanı kullanarak tasarlara. (15)

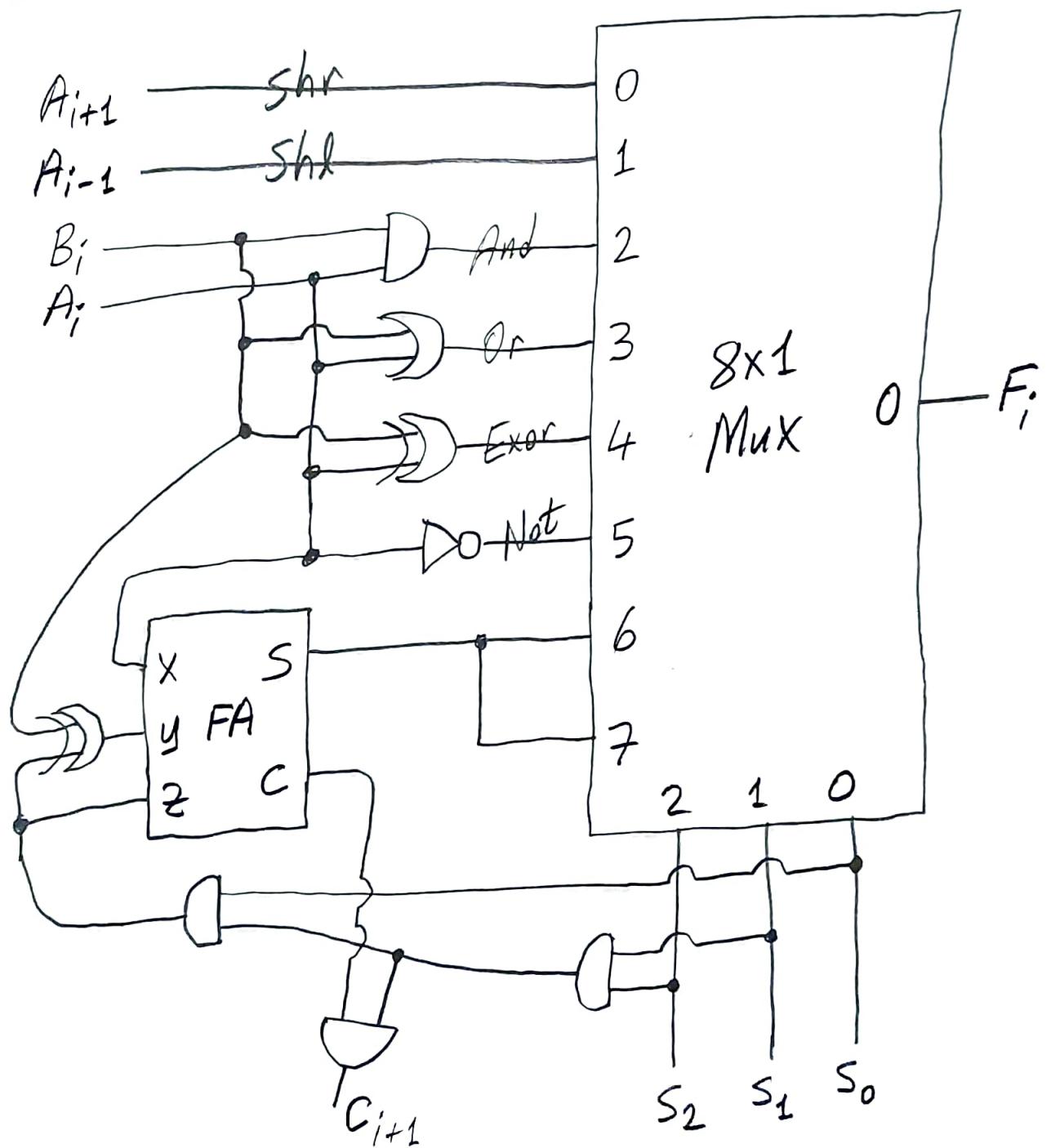
$S_1\ S_0$	F
00	$A \wedge B$
01	$\bar{A}$
10	$A \oplus B$
11	ShrlA

Yanda verilen n bitlik ALU devresinin bir bitlik kısmını 4×1 Mux ve en az kapı elemanı kullanarak tasarlara.

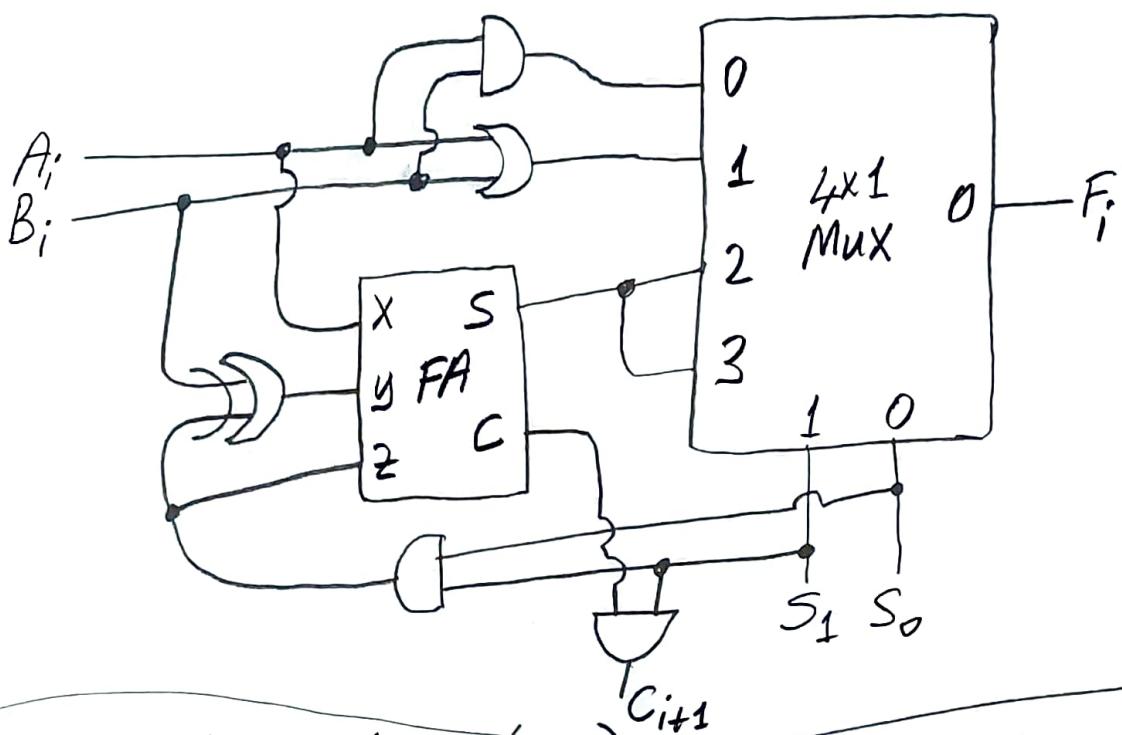

$S_2 S_1 S_0$	F
0 0 0	ShrA
0 0 1	ShlA
0 1 0	A $\wedge$ B
0 1 1	A $\vee$ B
1 0 0	A $\oplus$ B
1 0 1	$\bar{A}$
1 1 0	A + B
1 1 1	A - B

Dogruluk tablosu yandaki verilen n bitlik ALU devresinin bir bitlik kismini 8×1 Multiplexer, Full Adder (Tam Toplayıcı) ve en az kapi elemeleri kullanarak tasarla.

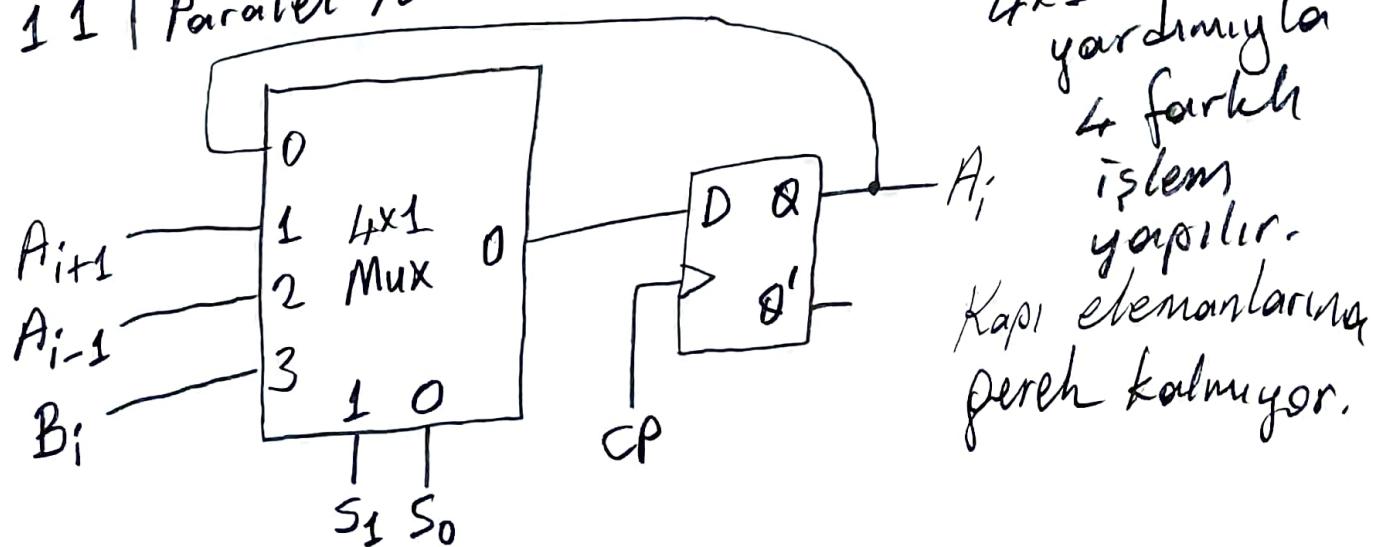
$S_1 S_0$	F	Dogruluk tablosu yandır verilen n bitlik ALU devresinin bir bitlik kismini 4x1 Mux, FA ve en az kapi elementi kullanarak tasarlar.
00	$A \oplus B$	
01	$A \ominus B$	
10	$A + B$	
11	$A - B$	

Yazaglar (Registers)

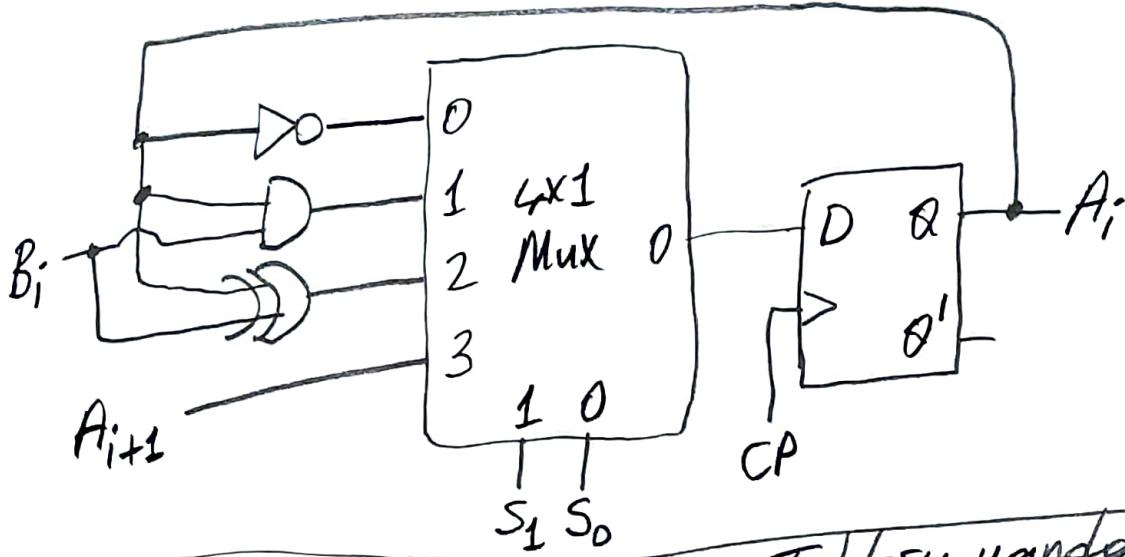
$S_1 S_0$	İşlem
00	Degişiklik Yok
01	Sağ Kaydır
10	Sola Kaydır
11	Parallel Yükle

Fonksiyon tablosu yandır verilen
paralel yüklemeli çift yönlü
kaydırma yazacın bir bitlik
kismini 4x1 Mux ve 0 flip-flop
kullanarak tasarlar.

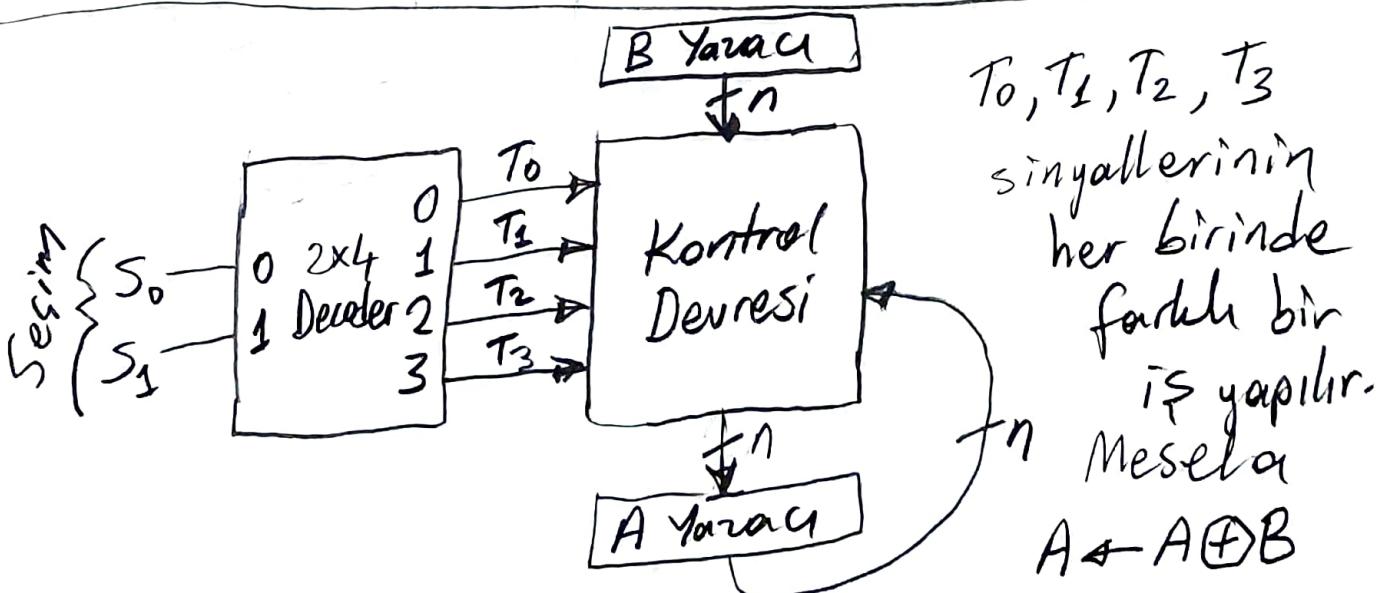
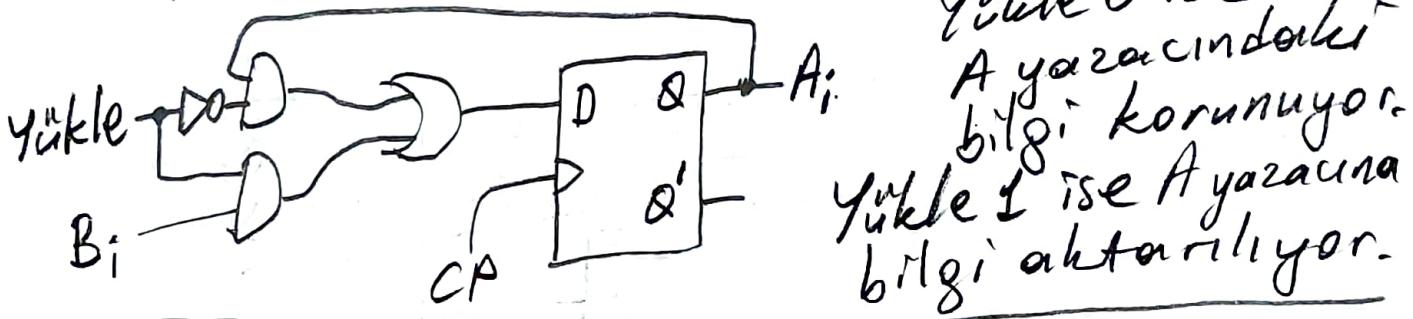

4x1 Mux
yardımıyla
4 farklı
işlem
yapılır.
Kapi elementlarına
dereh kalmıyor.

$S_1 S_0$	İşlem	Fonksiyon tablosu yanda verilen n bitlik A yazarının bir bitlik kismini 4×1 Mux, D flip-flop ve kapı elemanı kullanarak tasarla.	(18)
00	$A \leftarrow \bar{A}$		
01	$A \leftarrow A \wedge B$		
10	$A \leftarrow A \oplus B$		
11	$A \leftarrow \text{Shift}$		

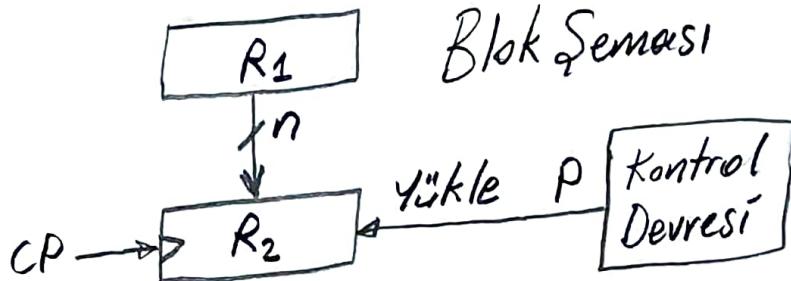
<u>Yükle</u>	<u>İşlem</u>	Fonksiyon Tablosu yanda verilen yazarın bir bitlik kismini D flip-flop ve en az kapı elemanı kullanarak tasarla.
0	Bilgiyi Kora	
1	Yeni Bilgi Yükle	

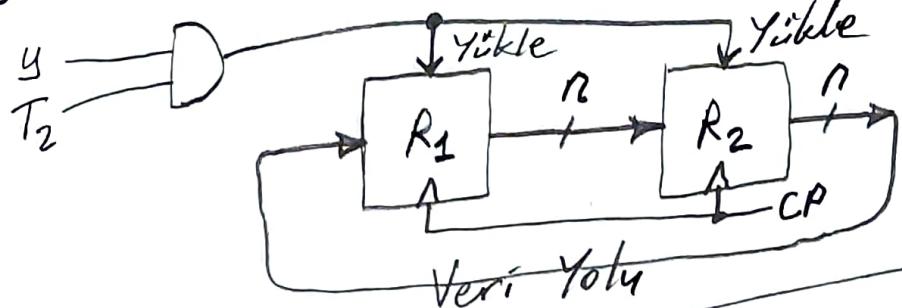
Yazılım Aktarımı

P : $R_2 \leftarrow R_1$

(19)

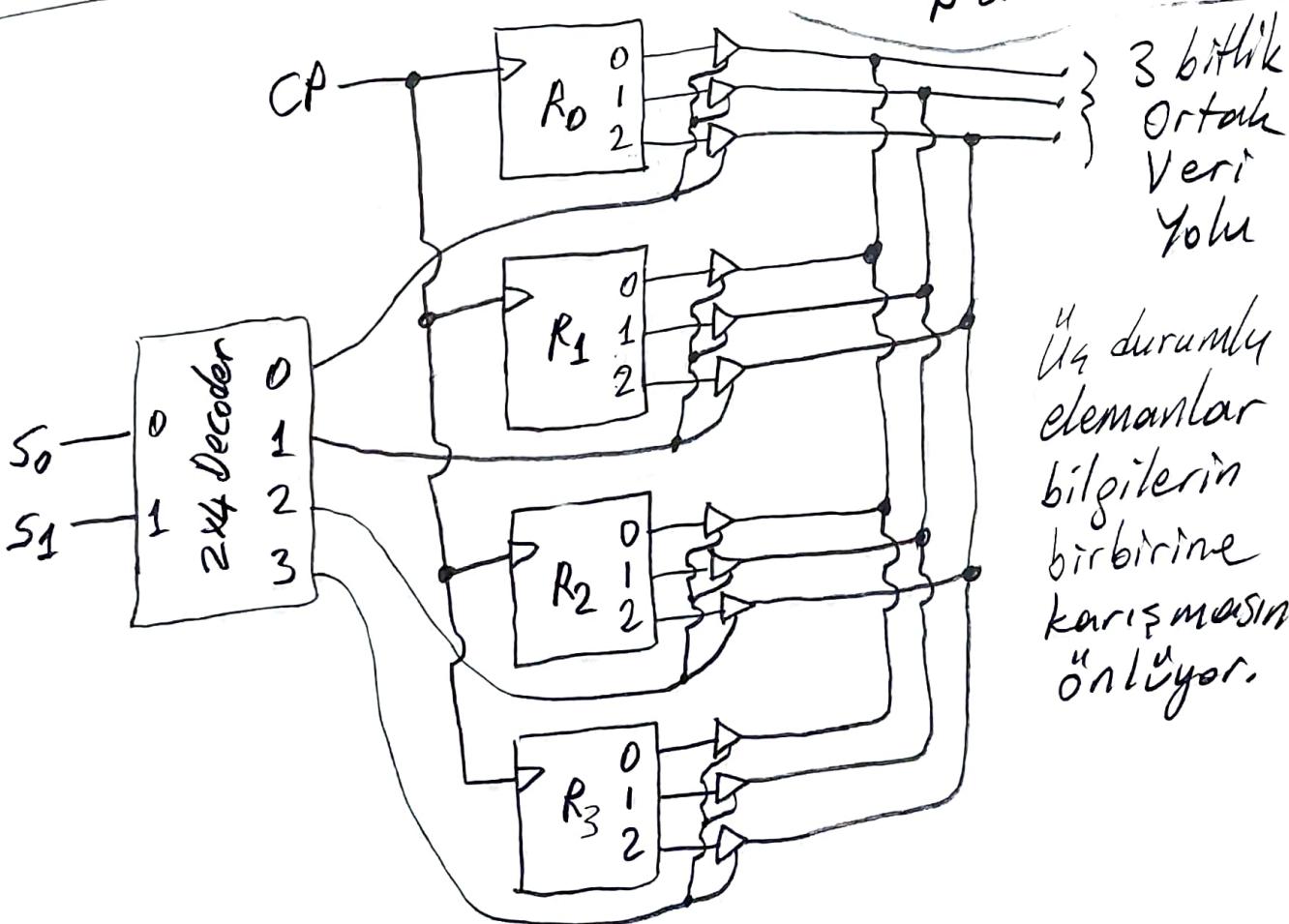
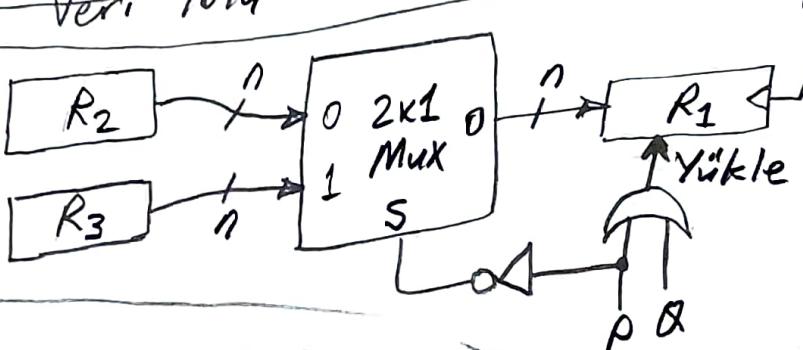

$yT_2 : R_2 \leftarrow R_1, R_1 \leftarrow R_2$ (Exchange - Yer Değiştir)

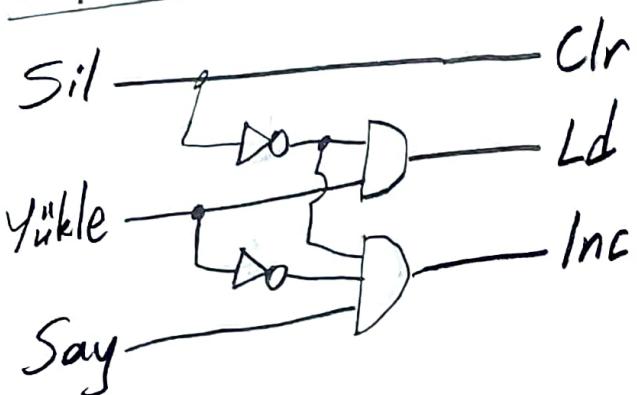
$y=1$ ve $T_2=1$
iken CP o'dan
i'e geseince
 $R_2 \leftarrow R_1$ olur.

P : $R_1 \leftarrow R_2$
P'Q : $R_1 \leftarrow R_3$

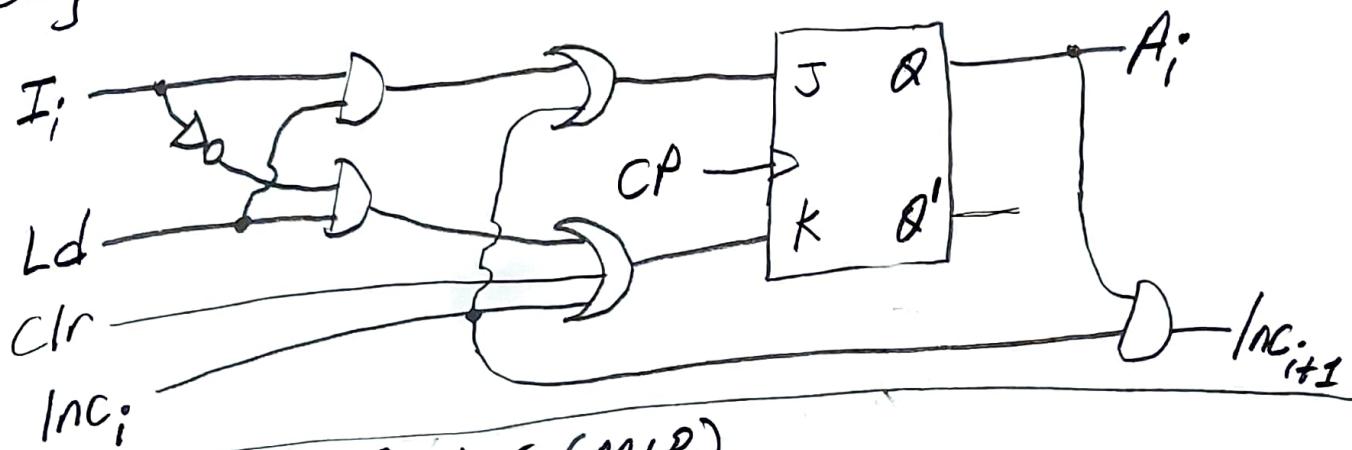

Sil	Yükle	Sayı	İşlem
0	0	0	Koru
0	0	1	Sayı
0	1	X	Yükle
1	X	X	Sil

Fonksiyon tablosu yanda verilen birlik yazacın ortak olan kontrol kısmını ve bir bitlik kısmını JK flip-flop kullanarak tasarıla.

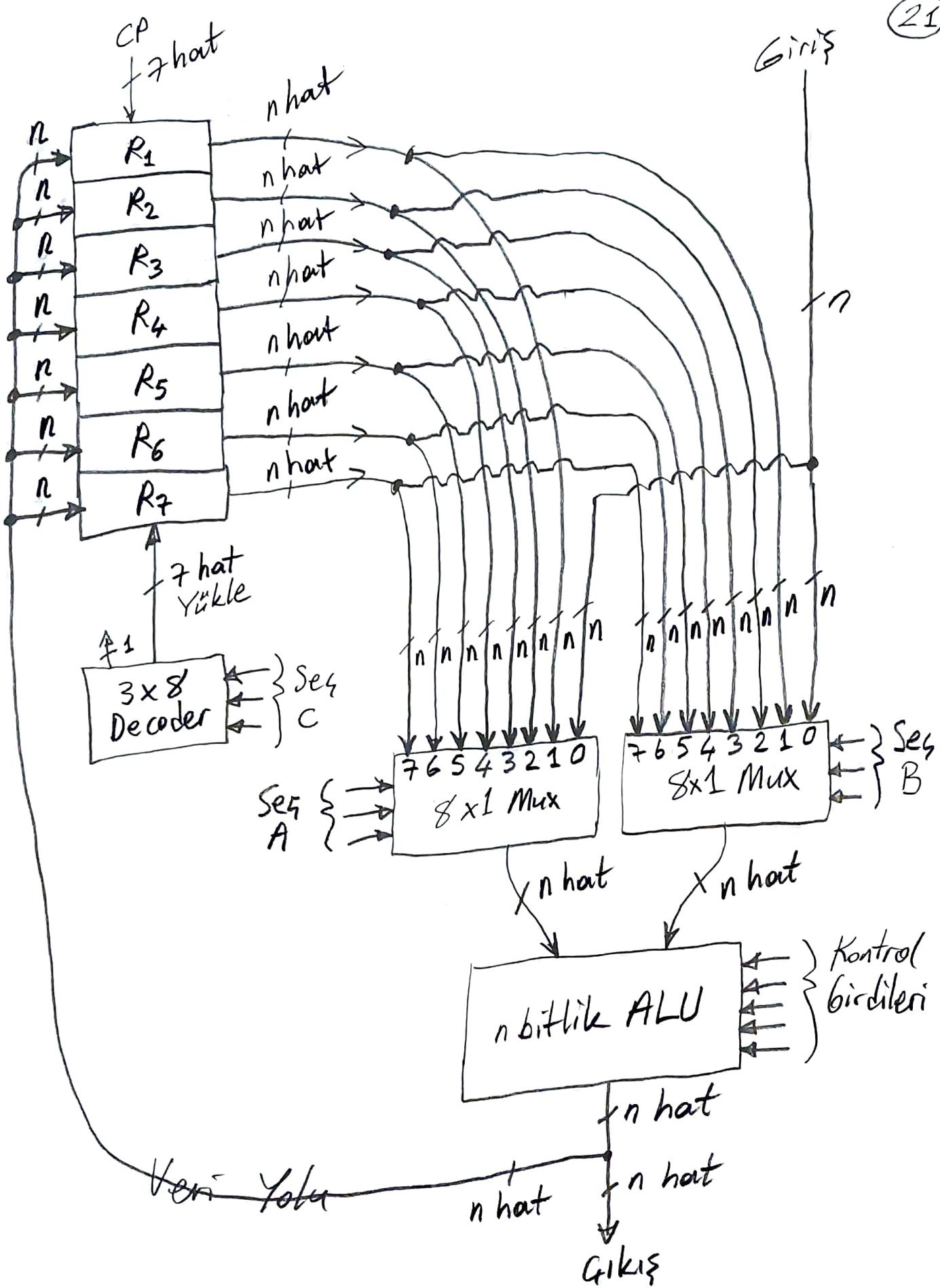

JK	Q_{t+1}
00	Q_t
01	0
10	1
11	Q'_t

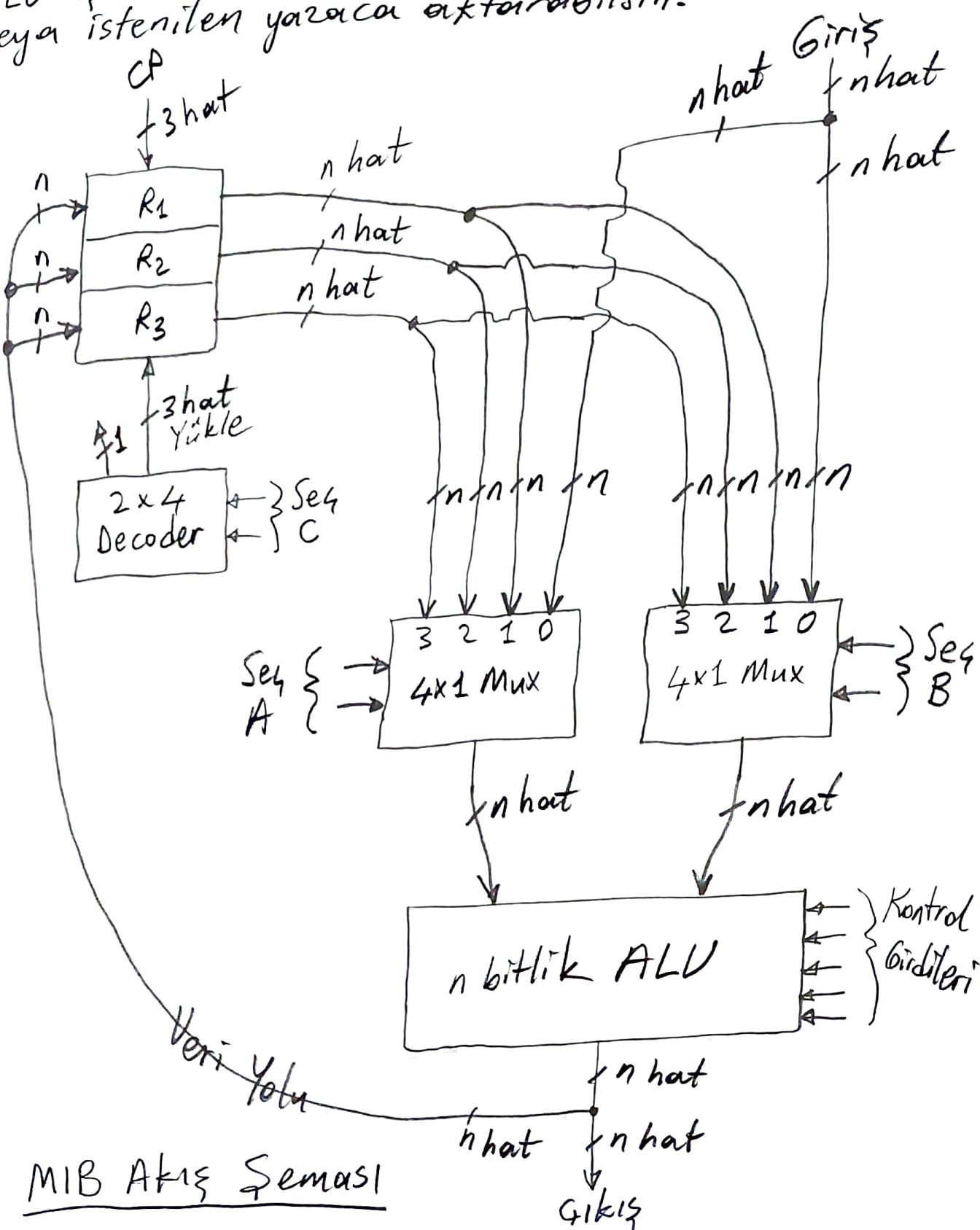

Merkezi İşlem Birimi (MIB) Central Processing Unit (CPU)

- Aşağıdaki soruları cevaplayın CPU devresinin blok diyagramını çiziniz.
- * CPU devresi 7 yazar, 1 ALU, 3 Seçiciden oluşsun.
  - * ALU devresi 5 tane kontrol girişine sahip olsun.
  - * ALU devresi 5 tane kontrol girişlerinin hangi işlemleri yaptığı önemsiz.
  - * ALU devresi SegA ve SegB veri seçicileri yardımıyla hem girişten hem de yazarlardan veri alabilse.
  - * Sonuç SegC veri seçicisi yardımıyla çıkışın veya istenilen yaza aktarılabilse.

Aşağıdakî şartları sağlayan Merkezi İşlem Biriminin (MIB) blok şemasını çiziniz. MIB içinde 1 tane ALU, 3 tane yazar ve 3 tane seçici bulunsun. ALU 5 kontrol girişine sahip olsun. ALU, A ve B seçicileri yardımıyla hem girişten hem de yazarlardan girdilerini alabilse sin. ALU işlem sonucunu C seçici yardımıyla sıkıştır veya istenilen yazaçor aktarabilse sin.

$$T_0 : A \leftarrow \bar{A}$$

$$T_1 : A \leftarrow B$$

$$T_2 : A \leftarrow A \oplus B$$

$$T_3 : A \leftarrow A \wedge B$$

Yanda verilen işlemleri yapan devrenin (23) bir bitlik kısmını JK flip-flop ve en az kapı elemanı kullanarak tasarlaymentiz.

JK | θ_{t+1}

$\theta_t \theta_{t+1}$ | JK

00 | θ_t

01 | 0

10 | 1

11 | θ'_t

Karakteristik
Tablo

00 | 0X

01 | 1X

10 | X1

11 | X0

Üyelik
Tablosu

$$\underline{T_0 : A \leftarrow \bar{A}}$$

$$J_i = 1, K_i = 1$$

$$\underline{T_2 : A \leftarrow A \oplus B}$$

$$A_i B_i | A_i | J_i K_i$$

$$00 | 0 | 0X$$

$$01 | 1 | 1X$$

$$10 | 1 | X0$$

$$11 | 0 | X1$$

$$J_i = B_i, K_i = B'_i$$

$$\underline{T_1 : A \leftarrow B}$$

$$J_i = B_i, K_i = B'_i$$

$$\underline{T_3 : A \leftarrow A \wedge B}$$

$$A_i B_i | A_i | J_i K_i$$

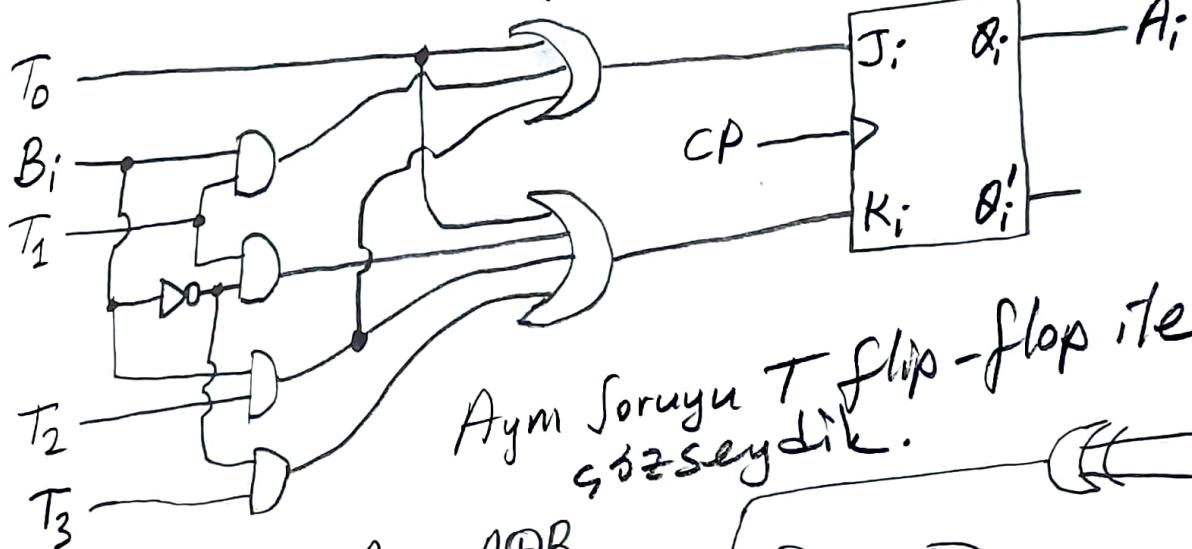
$$00 | 0 | 0X$$

$$01 | 0 | 0X$$

$$10 | 0 | X1$$

$$11 | 1 | X0$$

$$J_i = 0, K_i = B'_i$$

Aynı soruyu T flip-flop ile
çözüseydik.

$$\underline{T_0 : A \leftarrow \bar{A}}$$

$$T_i = 1$$

$$\underline{T_1 : A \leftarrow B}$$

$$\underline{A_i B_i | A_i | T_i}$$

$$00 | 0 | 0$$

$$01 | 1 | 1$$

$$10 | 0 | 1$$

$$11 | 1 | 0$$

$$T_i = A_i \oplus B_i;$$

$$\underline{T_2 : A \leftarrow A \oplus B}$$

$$\underline{A_i B_i | A_i | T_i}$$

$$00 | 0 | 0$$

$$01 | 1 | 1$$

$$10 | 1 | 0$$

$$11 | 0 | 1$$

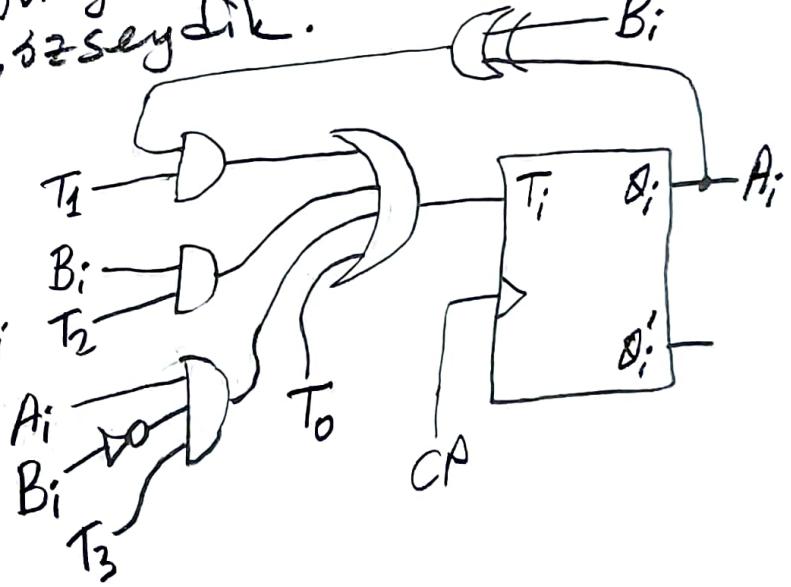
$$T_i = A_i \oplus B_i;$$

$$00 | 0 | 0$$

$$01 | 0 | 0$$

$$10 | 0 | 1$$

$$11 | 1 | 0$$

$$00 | 0 | 0$$

$$01 | 0 | 0$$

$$10 | 0 | 1$$

$$11 | 1 | 0$$

$T_0: A \leftarrow 0$	Yanda verilen işlemleri yapan devrenin (24) bir bittik kismını JK flip-flop ve en az kapi elemanı kullanarak tasarlayın.		
$T_1: A \leftarrow \bar{A}$			
$T_2: A \leftarrow AVB$			
$T_3: A \leftarrow A \oplus B$			
JK	δ_{t+1}	JK	$T_0: A \leftarrow 0$
00	00	$0X$	$J_i = 0, K_i = 1$
01	01	$1X$	$T_1: A \leftarrow \bar{A}$
10	10	$X1$	$J_i = 1, K_i = 1$
11	11	$X0$	$T_2: A \leftarrow AVB$
11	δ'_t		$A_i; B_i A_i J_i; K_i$
$Uyarım$			$00 0 0X J_i = B_i$
Karakteristik Tablo			$01 1 1X K_i = 0$
$T_3: A \leftarrow A \oplus B$			$10 1 X0 $
$A_i; B_i A_i J_i; K_i$			$11 1 X0 $
$00 0 0X $			$J_i \delta_i A_i$
$01 1 1X $			$K_i \delta'_i A'_i$
$10 1 X0 $			
$11 0 X1 $			
$J_i = B_i, K_i = B_i$			
$T_0: A \leftarrow 0$	$T_1: A \leftarrow \bar{A}$	$T_2: A \leftarrow AVB$	$T_3: A \leftarrow A \oplus B$
$A_i; B_i A_i T_i$	$A_i; B_i A_i T_i$	$A_i; B_i A_i T_i$	$A_i; B_i A_i T_i$
$00 0 0$	$00 1 1$	$00 0 0$	$00 0 0$
$01 0 0$	$01 1 1$	$01 1 1$	$01 1 1$
$10 0 1$	$10 0 1$	$10 1 0$	$10 1 0$
$11 0 1$	$11 0 1$	$11 1 0$	$11 0 1$
$T_i = A_i$	$T_i = 1$	$T_i = A'_i; B_i$	$T_i = B_i$
B_i			
T_0			
T_1			
T_2			
T_3			
CP			
A_i			
A'_i			